

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

**ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση, Ανάπτυξη και Ασφάλεια στη Μεσόγειο»

**ΚΟΙΤΑΣΜΑΤΑ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ,
Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ
&
ΟΙ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΑΟΖ ΜΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟ**

Κουσουράκη Αγαθή - Χριστίνα (ΑΜ: 4332020020)

Διπλωματική Εργασία

Επιβλέπων καθηγητής
Ντάλης Σωτήριος

Μέλη Επιτροπής
Σεϊμένης Ιωάννης
Μαγκλιβέρας Κωσταντίνος

ΡΟΔΟΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2022

ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ. Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιώ πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες που δύναμαι να αντιμετωπίσω σε περίπτωση που η εργασία μου αποδειχθεί ότι αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, σύμφωνα με τον Κανονισμό του Ιδρύματος.

(Αυτή η σελίδα σκοπίμως αφέθηκε κενή.)

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή της παρούσας διπλωματικής εργασίας, του Τμήματος Μεσογειακών Σπουδών, κ. Σωτήριο Ντάλη, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε αναθέτοντάς μου ένα τόσο επίκαιρο θέμα. Εν συνεχεία, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Δημήτριο Τζιώτη που με τις γνώσεις και την εμπειρία του ως αξιωματικός του Πολεμικού Ναυτικού, με καθοδήγησε με χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με το Δίκαιο της Θάλασσας, αναγκαίες για την συγγραφή της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

«Ἔστιν πόλεμος οὐχ ὀπλῶν το πλέον, ἀλλὰ δαπάνης»

Θουκυδίδης (460-394 π.Χ.)

(Αυτή η σελίδα σκοπίμως αφέθηκε κενή.)

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη πραγματεύεται τις ενέργειες του αιγυπτιακού κράτους για την έρευνα, διαχείριση και αξιοποίηση των κοιτασμάτων φυσικού αερίου, καθώς και την εφαρμογή των αναγκαίων πολιτικών και διακρατικών συμφωνιών ώστε να καταστεί ένας αξιόπιστος ενεργειακός εταίρος στο ευρύτερο πλαίσιο της καθιέρωσης της χώρας ως ενεργειακή δύναμη. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύονται τα αιγυπτιακά κοιτάσματα που έχουν ανακαλυφθεί στην πολλά υποσχόμενη, λόγω μορφολογίας, λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου. Εν συνέχεια παρατίθενται οι βιομηχανικές εγκαταστάσεις και αγωγοί που έχουν αναπτυχθεί μέχρι σήμερα στην εν λόγω περιοχή. Έπειτα, εξετάζεται η ενεργειακή πολιτική της Αιγύπτου στον τομέα έρευνας, εκμετάλλευσης και εξαγωγής του φυσικού αερίου, δίνοντας έμφαση τόσο στην πολιτική του κράτους έναντι των Διεθνών Ομίλων υδρογονανθράκων, τις συμφωνίες που έχουν υπογραφεί με τις ΗΠΑ, την ΕΕ, το Ισραήλ και την Παλαιστινιακή Αρχή, όσο και στις απαιτούμενες εσωτερικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν, καθώς και σε όσες βρίσκονται σε εξέλιξη προκειμένου να μετατραπεί από καταναλώτρια χώρα σε αξιόπιστος εξαγωγέας φυσικού αερίου, ενώ επιπρόσθετα γίνεται ιδιαίτερη μνεία στις συμφωνίες περί διευθέτησης αποκλειστικών οικονομικών ζωνών ανάμεσα στην Αίγυπτο, την Κύπρο και την Ελλάδα, στην θάλασσα της Ανατολικής Μεσογείου. Όπως καταδεικνύεται από τα ανωτέρω, το στρατηγικό σχέδιο της Αιγύπτου έχει ως αντικειμενικό σκοπό να καταστεί το ίδιο το κράτος ο σημαντικότερος ενεργειακός διαμετακομιστικός κόμβος της Ανατολικής Μεσογείου και μια ανερχόμενη περιφερειακή δύναμη.

Λέξεις κλειδιά: Φυσικό Αέριο, Ενεργειακά Κοιτάσματα, Αγωγοί, Αίγυπτος, ΑΟΖ, Ενέργεια, Διαμετακομιστικός Κόμβος, Τριμερείς Συμφωνίες.

ABSTRACT

This study deals with the Egypt's actions for the exploration, management, and exploitation of natural gas fields, as well as the implementation of the necessary policy and transnational agreements to become a reliable energy partner in the wider context of establishing the country as a major exporter of natural gas in the region. The first chapter analyzes the Egyptian deposits that have been discovered in the promising, due to morphology, basin of the Eastern Mediterranean. Afterwards, the industrial facilities and pipelines that have been developed to date in this area are presented. Furthermore, Egypt's energy policy in the field of exploration, exploitation and export of natural gas is surveyed, emphasizing both the state's policy towards the International Oil and Gas Companies, the agreements signed with USA, EU, Israel and Palestinian Authority, as well as the necessary internal reforms that have been carried out, and the ones still in progress, in order to turn it from a consumer country into a reliable gas exporter, while special reference is made to the agreements on settlement of exclusive economic zones between Egypt, Cyprus and Greece, in the Eastern Mediterranean Sea. As indicated by the above, Egypt's strategic goal is making the country the most important energy transit hub in the Eastern Mediterranean and an emerging regional power.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	13
1 Κοιτάσματα που έχουν ανακαλυφθεί στην αιγυπτιακή ΑΟΖ	17
1.1 Πεδία φυσικού αερίου στην ΑΟΖ της Αιγύπτου.....	17
1.2 Εγκαταστάσεις και αγωγοί.....	20
1.2.1 Ο αραβικός αγωγός φυσικού αερίου (Arab Gas Pipeline).....	20
1.2.2 Αγωγός φυσικού αερίου Σουέζ – Μεσόγειος (SUMED – Suez / Mediterranean pipeline).....	22
1.2.3 Εγκαταστάσεις υδροποίησης φυσικού αερίου στις πόλεις Ιντκού και Νταμιέτα.....	22
2 Η ενεργειακή πολιτική της Αιγύπτου	25
2.1 Η παραγωγή και η ανάγκη εισαγωγής φυσικού αερίου στο πέρασμα των χρόνων.....	25
2.2 Η πολιτική κρατικών επιδοτήσεων στην κατανάλωση καυσίμων.....	27
2.3 Η κρατική αιγυπτιακή πολιτική έναντι των διεθνών ομίλων υδρογονανθράκων.....	29
2.4 Forum για το φυσικό αέριο στην Ανατολική Μεσόγειο (EMGF).....	31
2.5 Μνημόνιο Συνεργασίας Ε.Ε. - Αιγύπτου στον τομέα του φυσικού αερίου.....	35
2.6 Ενεργειακός διάλογος ΗΠΑ - Αιγύπτου.....	36
2.7 Σύνδεση αιγυπτιακών και ισραηλινών κοιτασμάτων.....	37
2.8 Μνημόνιο Συνεργασίας Αιγύπτου και Παλαιστινιακής Αρχής.....	40
2.9 Τριμερής συνεργασία Ελλάδας - Αιγύπτου - Κύπρου.....	41
3 Συμφωνίες ΑΟΖ με Κύπρο και Ελλάδα	45
3.1 Συμφωνίες Οριοθέτησης ΑΟΖ Αιγύπτου & Κύπρου 2003 & 2014.....	47
3.1.1 Μνημόνιο συναντίληψης Αιγυπτιακής Εταιρείας Φυσικού Αερίου (EGAS) - Εταιρείας Υδρογονανθράκων Κύπρου (EYK) - 2015.....	49
3.2 Συμφωνία ΑΟΖ Αιγύπτου & Ελλάδας.....	50
3.2.1 Μνημόνιο Συνεργασίας Τουρκίας - Λιβύης για τα θαλάσσια σύνορα.....	51
3.2.2 Κοινή Διακήρυξη Αιγύπτου - Ελλάδας - Κύπρου.....	52
3.2.3 Η Συμφωνία μερικής οριοθέτησης της ΑΟΖ Αιγύπτου - Ελλάδας.....	53
Επίλογος	57
Βιβλιογραφία	59
Παράρτημα Α'	71

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικ. 1	Χάρτης πεδίων φυσικού αερίου στην περιοχή της Αιγύπτου.....	17
Εικ. 2	Το νοτιοδυτικό πεδίο Βάλτιμ.....	18
Εικ. 3	Το Κοίτασμα ZOP στην αιγυπτιακή ΑΟΖ.....	19
Εικ. 4	Ο Αραβικός αγωγός.....	21
Εικ. 5	Ο αγωγός SUMED.....	22
Εικ. 6	Χάρτης με τις αιγυπτιακές βάσεις LNG Ιντούκ και Νταμιέττα.....	23
Εικ. 7	Εγκαταστάσεις υγροποίησης φυσικού αερίου στο Ιντούκ.....	23
Εικ. 8	Εγκαταστάσεις υγροποίησης φυσικού αερίου στη Νταμιέττα.....	24
Εικ. 9	Ο πληθυσμός της Αιγύπτου από το 1990 έως το 2010.....	26
Εικ. 10	Διάγραμμα παραγωγής και κατανάλωσης φυσικού αερίου 2007-2016.....	26
Εικ. 11	Διάγραμμα παραγωγής φυσικού αερίου 2009-2019.....	26
Εικ. 12	Κοιτάσματα φυσικού αερίου στην Αίγυπτο διατεθειμένα σε εταιρείες.....	29
Εικ. 13	Ο αγωγός EASTMED.....	34
Εικ. 14	Τα κοιτάσματα Marine 1& 2 στη Λωρίδα της Γάζας.....	39
Εικ. 15	Εκτάσεις συνοδευόμενων θαλάσσιων περιοχών Αιγύπτου – Λωρίδας της Γάζας – Ισραήλ.....	40
Εικ. 16	Εικονική απεικόνιση ΑΟΖ.....	45
Εικ. 17	Οι περιοχές ΑΟΖ της Ανατολικής Μεσογείου με βάση την αρχή της μέσης γραμμής.....	46
Εικ. 18	Η ΑΟΖ Αιγύπτου – Κύπρου.....	47
Εικ. 19	Χάρτης διεκδικήσεων ΑΟΖ της Τουρκίας.....	48
Εικ. 20	Χάρτης απεικόνισης Μνημονίου Συνεργασίας Τουρκίας- Λιβύης.....	51
Εικ. 21	Χάρτης Συμφωνίας μερικής οριοθέτησης ΑΟΖ Αιγύπτου – Ελλάδας.....	53

Υπόμνημα συντμήσεων

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

ΑΟΖ: Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη

ΔΝΤ: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΥΚ: Εταιρεία Υδρογονανθράκων Κύπρου

ΗΑΕ: Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα

ΟΠΕΚ: Οργανισμός Πετρελαιοπαραγωγών Εξαγωγών Κρατών

ΥΦΑ: Υγροποιημένο Φυσικό Αέριο

Φ.Α.: Φυσικό Αέριο

DFC: International Development Finance Corporation

EGC: East Gas Company

EIA: Energy Information Administration

EMGF: East Med Gas Forum

GIAC: Gas Industry Advisory Committee

GRA: Gas Regulatory Authority

LNG: Liquefied Natural Gas

MoU: Memorandum of Understanding

(Αυτή η σελίδα σκοπίμως αφέθηκε κενή.)

Ωστόσο, η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού, οδήγησε σε αυξανόμενη εγχώρια ζήτηση ενέργειας και σε συνδυασμό με την μείωση των επιπέδων παραγωγής, η χώρα αναγκάστηκε το 2015 να ξεκινήσει τις εισαγωγές φυσικού αερίου προκειμένου να καλύψει το έλλειμμα. Οι πρόσφατες όμως σημαντικές ανακαλύψεις, προκάλεσαν έντονο επενδυτικό ενδιαφέρον και ενδέχεται μεσοπρόθεσμα να οδηγήσουν σε αύξηση της εγχώριας παραγωγής, μετατρέποντας την Αίγυπτο σε μια καθαρά εξαγωγική χώρα φυσικού αερίου.

Μέχρι το 2003 όλα τα κράτη της Μεσογείου τηρούσαν μια άτυπη συμφωνία κυρίων, περί αποφυγής θεσπίσεως ΑΟΖ. Η συνεχώς εξελίξιμη τεχνολογική δυνατότητα εκμεταλλεύσεως υποθαλάσσιων κοιτασμάτων σε μεγάλα βάθη, με την παράλληλη ανακάλυψη νέων κοιτασμάτων, οδήγησε σε μία στρατηγική ανισορροπία τις χώρες της Ανατολής, δίνοντας προβάδισμα στην Αίγυπτο (λόγω της ανακάλυψης του νέου πολλά υποσχόμενου κοιτάσματος ZOP) και στη διακοπή της προαναφερόμενης συμφωνίας.

Πρώτη από όλους λοιπόν, η Αίγυπτος το 2003 οριοθέτησε την ΑΟΖ με την Κυπριακή Δημοκρατία. Έπειτα, υπέγραψε με την Ελλάδα συμφωνία μερικής οριοθέτησης της μεταξύ τους ΑΟΖ. Μια συμφωνία που αφήνει περιθώριο σύναψης και δεύτερης στο μέλλον και που πραγματοποιήθηκε στον αντίποδα του τουρκολυβικού μνημονίου έχοντας και την προοπτική να περιορίσει τις ανεξέλεγκτες κινήσεις της Τουρκίας, η οποία από την πλευρά της με το όραμα της Γαλάζιας Πατρίδας επηρεάζει την ασφάλεια και την σταθερότητα της περιοχής, καθιστώντας την ανασφαλή για επενδύσεις ξένων εταιριών.³ Έκτοτε η Ανατολική Μεσόγειος έχει μονοπωλήσει την προσοχή της ελληνικής και της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής. Μια διαμάχη που από ότι διαφαίνεται, η Αίγυπτος δεν προτίθεται να πάρει μέρος. Όπως θα αναλύσουμε παρακάτω καμία από τις δύο πλευρές δεν εξασφαλίζει στην Αίγυπτο την περιφερειακή στρατηγική ισχύ που στοχεύει να αποκτήσει στην περιοχή.

Την ίδια περίοδο, η Ευρώπη ψάχνει τρόπους απεξάρτησης από το μονοπώλιο του ρωσικού φυσικού αερίου.⁴ Η ανακάλυψη, λοιπόν, των νέων κοιτασμάτων εκτός του ενδιαφέροντος των μεγάλων ενεργειακών ομίλων, προσέκλυσε και το ενδιαφέρον της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Στα πλαίσια αυτού, διαμορφώθηκε το σχέδιο του αγωγού East Med. Ενόσ αγωγού που πέραν της λύσης που δίδει στο αρχικό ζήτημα της Ευρώπης ως προς το μονοπώλιο της Ρωσίας, δημιουργεί τις συνθήκες για διμερείς, πολυμερείς σχέσεις και συμφωνίες

³ Η Τουρκία δεν έχει υπογράψει καμία συμφωνία σχετικά με ΑΟΖ στην περιοχή καθώς δεν έχει υπογράψει (και ως εκ τούτου δεν εφαρμόζει) την UNCLOS.

⁴ Μπαμπανάσης, 2018

που θα καθορίζουν το πολιτικό / οικονομικό παιχνίδι στην πλούσια σε φυσικό αέριο περιοχή της ανατολικής μεσογειακής λεκάνης.

Η μελέτη, λοιπόν, σε βάθος των στρατηγικών κινήσεων, τόσο σε περιφερειακό όσο και σε εσωτερικό επίπεδο μας οδηγεί να κατανοήσουμε καλύτερα το πως η Αίγυπτος επιτυγχάνει τον στόχο της, να αποτελεί δηλαδή τον σημαντικότερο περιφερειακό ενεργειακό διαμετακομιστικό κόμβο της Ανατολικής Μεσογείου.

(Αυτή η σελίδα σκοπίμως αφέθηκε κενή)

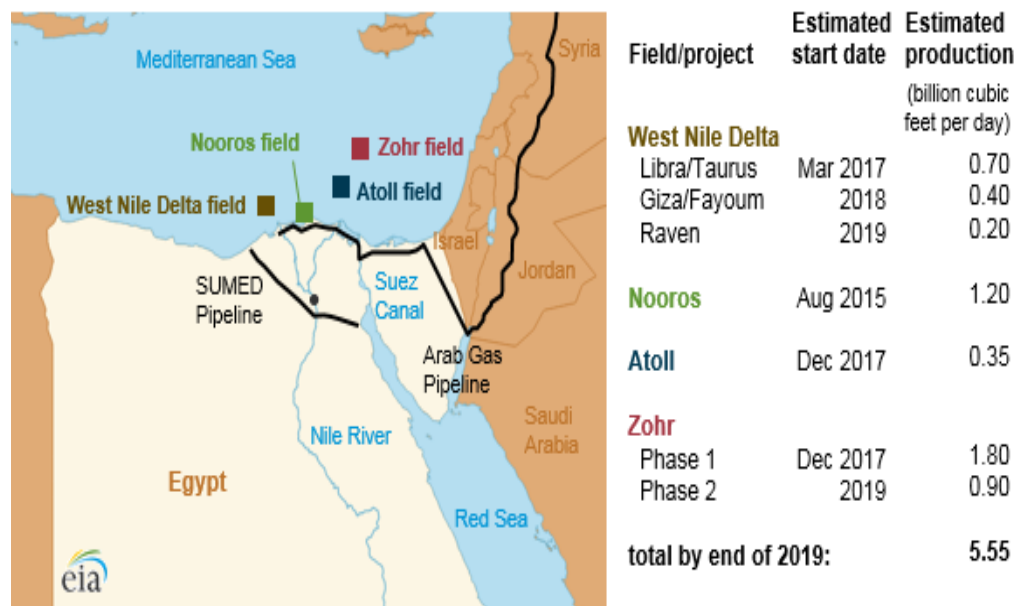
Κεφάλαιο 1^ο

Κοιτάσματα που έχουν ανακαλυφθεί στην αιγυπτιακή ΑΟΖ

1.1 Πεδία Φυσικού Αερίου στην ΑΟΖ της Αιγύπτου

Τα πρώτα κοιτάσματα φυσικού αερίου που ανακαλύφθηκαν ήταν του Νούρου, του Δέλτα του Δυτικού Νείλου, της Ατόλης και αργότερα του Ζορ (εικ. 1). Η αιγυπτιακή κυβέρνηση προέβη σχετικά γρήγορα στην ανάπτυξη και άμεση αξιοποίησή τους, παρέχοντας έτσι σημαντικές ποσότητες φυσικού αερίου προς εφοδιασμό του ίδιου του κράτους.⁵ Σύμφωνα με τα στατιστικά της ιταλικής εταιρείας ENI, η ετήσια παραγωγή του φυσικού αερίου ανέρχεται στα 12,5 Bcf.⁶

Το Δυτικό Δέλτα του Νείλου (West Nile Delta field – WND), καλύπτει πέντε κοιτάσματα αερίου βόρεια της Αλεξάνδρειας και δυτικά της Μεσογείου. Ξεκίνησε να λειτουργεί τον Μάρτιο του 2017. Η μέγιστη ημερήσια παραγωγή του είναι 1,3 Bcm/d. (εικ.1).⁷

Εικόνα 1: Χάρτης πεδίων φυσικού αερίου στην περιοχή της Αιγύπτου.

⁵ Reuters, 2019. *UPDATE 1-Egypt's Baltim Southwest gas field starts production*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <<https://www.reuters.com/article/egypt-gas-idUKL5N2682IQ>> [Τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ 21]

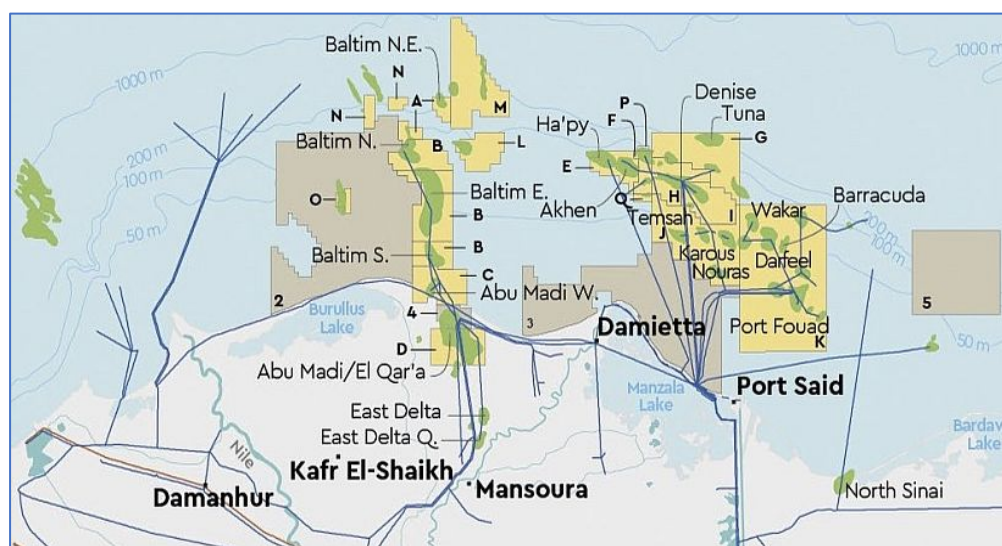
⁶ ENI, 2020. *Our work in Egypt*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <<https://www.eni.com/en-IT/search.html?question=egypt>> [Τελευταία επίσκεψη στις 9 Δεκεμβρίου 2021]

⁷ Abdel, M. 2015.

Τα κοιτάσματα που έχουν ανακαλυφθεί στην «Μεγάλη Περιοχή του Νούρου» βρίσκονται σε αβαθή ύδατα στο Δέλτα του Νείλου, βορειοανατολικά της Αλεξάνδρειας.⁸ Έχουν συνολικό δυναμικό περίπου τριών τρισεκατομμυρίων κυβικών ποδιών (Tcf), ενώ το Δέλτα του Νείλου περιέχει ένα τρισεκατομμύριο κυβικά πόδια (Tcf) αερίου. Το κοιτάσμα του Νούρου ξεκίνησε να λειτουργεί τον Αύγουστο του 2015 με ημερήσια παραγωγή σχεδόν 1 Bcf/d.

Το πεδίο της Ατόλης ανακαλύφθηκε και αυτό το ίδιο έτος από την BP και ανήκει εξολοκλήρου σε αυτήν.⁹ Το 2017 ολοκληρώθηκαν οι εγκαταστάσεις και ξεκίνησε η εκμετάλλευσή του, παράγοντας 0.35 Bcf ημερησίως. Το κύριο αποθεματικό του πεδίου ανέρχεται περίπου σε 1,5 τρισεκατομμύριο κυβικά πόδια αερίου (εικ.1).

Τον Ιούνιο του 2016 ανακαλύφθηκαν ποσότητες φυσικού αερίου στο Νοτιοδυτικό πεδίο Βάλτιμ (Baltim SW). Βρίσκεται 10 χιλιόμετρα βόρεια του κοιτάσματος του Νούρου και έχει ενισχύσει τη σημασία της «Μεγάλης Περιοχής του Νούρου» (εικ.2). Το υπεράκτιο αυτό έργο ολοκληρώθηκε το 2019 από τις BP, η οποία κατέχει το 50% και Επί, η οποία μέσω της θυγατρικής της, ΙΕΟC, κατέχει το υπόλοιπο 50%.

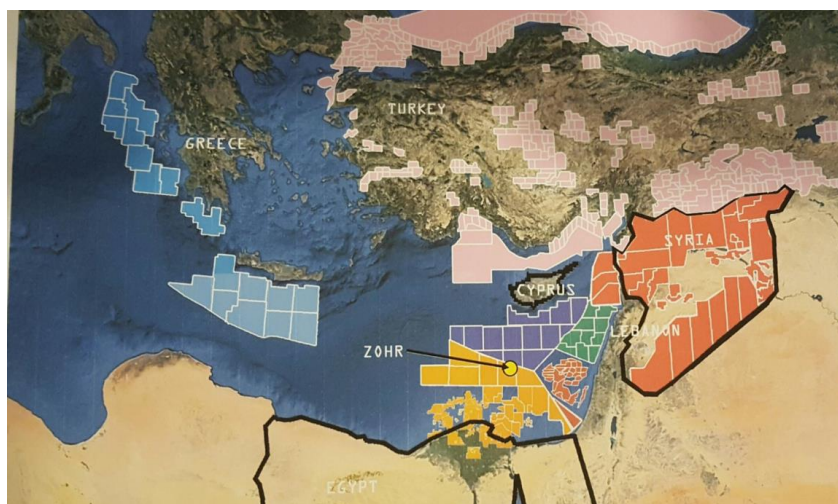
Εικόνα 2 Το Νοτιοδυτικό πεδίο Βάλτιμ.

⁸ ENI, 2021. *Nooros: onshore/offshore gas production in Egypt*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <<https://www.eni.com/en-IT/operations/egypt-nooros.html>> [Τελευταία πρόσβαση στις 9 Δεκεμβρίου 2021]

⁹ BP, 2018. *Atoll Phase I, Egypt*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <<https://www.bp.com/en/global/corporate/investors/upstream-major-projects/major-projects-2018/atoll.html>> [Τελευταία πρόσβαση στις 10 Δεκεμβρίου 2021]

Ωστόσο, η ανακάλυψη του κοιτάσματος του Zohr (Zohr)¹⁰ στο οικόπεδο Σορούκ (Shorouk) (εικ.3), από την ENI εν έτει 2015,¹¹ ήταν αυτή που ανέτρεψε τα δεδομένα της μέχρι τότε περιόδου. Το κοιτάσμα βρισκόταν σε θαλάσσιο βάθος 1.500 μέτρων και σε απόσταση 150 χλμ από τις ακτές τις Αιγύπτου.¹² Η παραγωγή υδρογονανθράκων στο πεδίο ξεκίνησε στα τέλη του 2017 και για λόγους ασφαλείας, οι εγκαταστάσεις παραγωγής δεν περιλαμβάνουν πλωτά μέσα πάνω από τη γεωγραφική θέση του κοιτάσματος. Η διαχείριση της παραγωγής γίνεται εξ αποστάσεως, μέσω υποθαλάσσιων ρομποτικών συστημάτων.

Εκτιμάται ότι το ανακτήσιμο απόθεμα φυσικού αερίου αγγίζει τα 30 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια (Tcf). Μία εκτίμηση που με βάση τις εκθέσεις της εταιρείας, που συγκέντρωσε η HIS Markit το καθιστά το μεγαλύτερο στην Μεσόγειο. Η ημερήσια παραγωγή υδρογονανθράκων από το κοιτάσμα αγγίζει τα 2,7 δισεκατομμύρια κυβικά πόδια φυσικού αερίου, γεγονός που τα τελευταία χρόνια προσελκύει όλο και περισσότερο το ενδιαφέρον επενδυτικών εταιρειών στον κλάδο του φυσικού αερίου.¹³

Εικόνα 3: Το κοιτάσμα ZOP στην αιγυπτιακή ΑΟΖ

¹⁰ ENI, 2021. *Zohr: the giant offshore field in Egypt*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <<https://www.eni.com/en-IT/operations/egypt-zohr.html>> [Τελευταία ενημέρωση στις 10 Δεκεμβρίου 2021]

¹¹ Πίτατζης, Α. (Μάρτιος 2017), *Ενεργειακή και γεωπολιτική πραγματικότητα στη Νοτιο ανατολική Μεσόγειο.pdf*, [τελευταία επίσκεψη στις 28/11/21]

¹² Κλάνης, Α. 2019. *Ειδικά Θέματα Διπλωματίας και Διεθνούς Οργάνωσης*. Εκδόσεις Παπαζήση

¹³ REUTERS, 2019. *UPDATE 1-Egypt's Baltim Southwest gas field starts production*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <<https://www.reuters.com/article/egypt-gas-idUKL5N2682IQ>> [Τελευταία επίσκεψη στις 10 Δεκεμβρίου 2021]

Ως συνέπεια, η ανακάλυψη αυτή οδήγησε στον προγραμματισμό ενός νέου πακέτου ερευνητικών στόχων για κοιτάσματα στην περιοχή, καθώς η μορφολογία και η γεωλογική αναλογία πολλών κοιτασμάτων από τα ήδη υπάρχοντα, ομοιάζει με αυτή του Ζορ. Συγκεκριμένα τον Ιούλιο του 2020, η ENI άνοιξε το πρώτο πηγάδι εξερεύνησης στο Δέλτα του Νείλου, το επονομαζόμενο Μπασράς (Bashrush).¹⁴ Δύο μήνες μετά ανακάλυψε φυσικό αέριο, στο πηγάδι Νιντόκο (Nidoco NW-1 DIR). Πλησίον της ανακάλυψης αυτής βρίσκονται και άλλα πηγάδια εξερεύνησης, με παρόμοια δομή, αυξάνοντας έτσι το δυναμικό της περιοχής.¹⁵

Οι εταιρείες ENI και BP,¹⁶ από κοινού και σε συντονισμό με τον Αιγυπτιακό Πετρελαϊκό Τομέα, θα ξεκινήσουν την προβολή των επιλογών ανάπτυξης αυτής της νέας ανακάλυψης του Ζορ, επωφελούμενες από τις συνεργασίες με τις υπάρχουσες υποδομές της περιοχής.¹⁷

Τέλος, η ανακάλυψη του Ζορ ανέτρεψε τα δεδομένα ανάπτυξης των κοιτασμάτων της περιοχής. Συγκεκριμένα, ανεβλήθη η ανάπτυξη του κοιτάσματος «Αφροδίτη» της Κύπρου που θα τροφοδοτούσε πρωτίστως την Αίγυπτο και δευτερευόντως την Κύπρο, λόγω οικονομικού κόστους και μικρού αποθέματος του εν λόγω κοιτάσματος.

1.2 Εγκαταστάσεις και αγωγοί

1.2.1 Ο αραβικός αγωγός φυσικού αερίου (Arab Gas Pipeline)

Η Αίγυπτος ξεκίνησε την εξαγωγή φυσικού αερίου μέσω του Αραβικού Αγωγού φυσικού αερίου (Arab Gas Pipeline - AGP).¹⁸ Ο συγκεκριμένος αγωγός συνδέεται με το Ισραήλ, την Ιορδανία, τη Συρία και τον Λίβανο (εικ.4). Το 1/3 του εν λόγω αγωγού διασχίζει την Αίγυπτο και πιο συγκεκριμένα το χερσαίο τμήμα, μήκους 250 χιλιομέτρων (160 μιλίων), που συνδέει την πόλη

¹⁴ ENI, 2020. *New gas discovery in the Mediterranean Sea offshore Egypt*. Διαθέσιμο από: <https://www.eni.com/en-IT/media/press-release/2020/07/eni-new-gas-discovery-in-the-mediterranean-sea-offshore-egypt.html> [Τελευταία επίσκεψη στις 11 Δεκεμβρίου 2021]

¹⁵ Grigoriadis, 2014

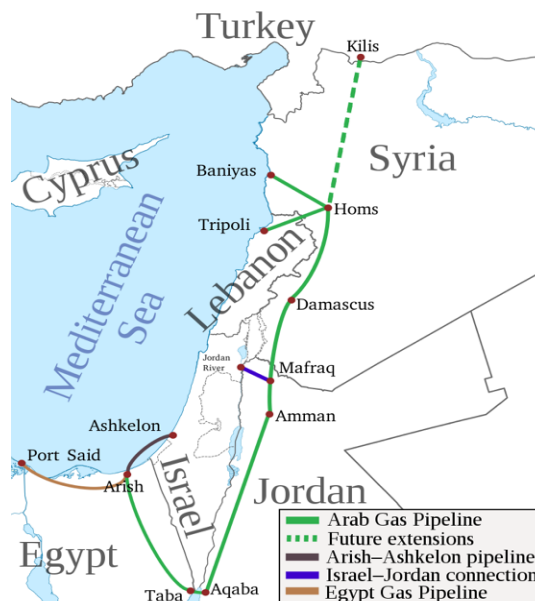
¹⁶ BP, 2019. *BP starts gas production from the second stage of Egypt's West Nile Delta Development*. Διαθέσιμο από <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/news-and-insights/press-releases/bp-starts-gas-production-from-the-second-stage-of-egypts-west-nile-delta-development.pdf> [Τελευταία επίσκεψη στις 11 Δεκεμβρίου 2021]

¹⁷ Η Eni, μέσω της θυγατρικής της IEOC, κατέχει ποσοστό 75% στην άδεια της Abu Madi West Development Lease, ενώ η bp κατέχει το υπόλοιπο 25%. Ο φορέας εκμετάλλευσης είναι η Petrobel, μια ίση κοινή επιχείρηση μεταξύ της IEOC και της κρατικής εταιρείας Egypt General Petroleum Corporation (EGPC).

¹⁸ EIA, *Country Analysis-Egypt*, p.8

αλ-Άρις με την πόλη Τάμπα της Ερυθράς Θάλασσας. Ένας σταθμός συμπίεσης και ένας μετρητής βρίσκονται στις πόλεις αλ-Άρις και Τάμπα αντίστοιχα.¹⁹

Την χρονική περίοδο 2011 - 2012, ο AGP υπονομεύτηκε περισσότερες από δώδεκα φορές, προκαλώντας διαταραχές στην απρόσκοπτη παροχή φυσικού αερίου στην Ιορδανία και το Ισραήλ. Γεγονός που ανάγκασε την Αίγυπτο να διακόψει τις εξαγωγές φυσικού αερίου προς το Ισραήλ²⁰ ενώ ταυτόχρονα προέβη σε ακύρωση της μακροπρόθεσμης σύμβασης προμήθειας, λόγω εκπρόθεσμων πληρωμών.²¹ Το οικονομικό αντίκτυπο αυτής της απόφασής, επιβάρυνε όχι μόνο την ίδια την Αίγυπτο, που αναγκάστηκε να ακυρώσει κι άλλες συμφωνίες εξαγωγής φυσικού αερίου, προκειμένου να καλύψει τις εσωτερικές της

Εικόνα 4 Ο αραβικός αγωγός.

ανάγκες, αλλά και ιδιωτικές εταιρείες, όπως η EMG και η ισραηλινή Electric Cooperation. Με την σειρά τους οι ζημιωμένες αυτές εταιρείες προσέφυγαν για το θέμα αυτό στο Διεθνές Διαιτητικό Δικαστήριο του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου στη Γενεύη, για μονομερή ακύρωση της σύμβασης. Η ειδική ομάδα διαιτησίας αποφάνθηκε κατά της Αιγύπτου, και παρά την έφεση που ασκήθηκε από την δεύτερη, κατέληξε το 2019 σε έναν διακανονισμό προστίμου ύψους 500 εκατομμυρίων δολαρίων στο IEC, σε διάστημα 8,5 ετών.²²

¹⁹ Giamouridis, 2011

²⁰ Sanders, 2012. *Egypt-Israel natural gas deal revoked for economic reasons* ". Los Angeles Times.

²¹ Η περίοδος αυτή συνέπεσε με την πτώση του αρχηγού κράτους Χόσνι Μουμπάρακ το 2012, ωστόσο και ο επικεφαλής του κρατικού EGAS, Μοχάμεντ Σοέμπ και ο ισραηλινός πρωθυπουργός Μπενιαμίν Νετανιάχου, επιβεβαίωσαν ότι η ακύρωση της συμφωνίας δεν ήταν κάτι που επηρεάστηκε από τις πολιτικές εξελίξεις.

²² Reuters, 2017. *Swiss court tells Egyptian energy companies to compensate Israel*". [online] Διαθέσιμο από <<https://www.reuters.com/article/us-israel-egypt-compensation/swiss-court-tells-egyptian-energy-companies-to-compensate-israel-idUSKBN17U2QC>> [Τελευταία επίσκεψη στις 12 Δεκεμβρίου 2021]

1.2.2 Αγωγός φυσικού αερίου Σουέζ – Μεσόγειος (SUMED – Suez / Mediterranean pipeline)

Ο αγωγός που ενώνει την διάρρυγα του Σουέζ με την Μεσόγειο θάλασσα (εικ.5), ξεκίνησε τον Ιούνιο του 1967 και ολοκληρώθηκε το 1977.²³ Η εταιρεία του αγωγού (Arab Petroleum Pipeline Company / Sumed Company), συστάθηκε το 1973 με την συμμετοχή 5 αραβικών κυβερνήσεων (Αίγυπτος 50%, Σαουδική Αραβία 15%, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα 15%, Κουβέιτ 15%, Κατάρ 5%).²⁴

Είναι διπλής κατεύθυνσης και μεταφέρει φυσικό αέριο σε υγροποιημένη μορφή. Έχει μήκος 320χλμ, με την χωρητικότητά του να ανέρχεται στα 2,5 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα.²⁵

Κατέχει σημαντικό μέρος του παγκόσμιου Εικόνα 5: Ο αγωγός Sumed εμπορίου. Η διαμετακόμιση του υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) προς το νότο προέρχεται κυρίως από τη Νιγηρία, τη Γαλλία (ως επανεξαγωγή), το Τρινιντάντ και το Τομπάγκο.²⁶ Η μεγαλύτερη ποσότητα εξάγεται στην Αίγυπτο, την Ιορδανία και την Ιαπωνία. Σχεδόν όλη η μεταφορά υγροποιημένου φυσικού αερίου προς την βόρεια κατεύθυνση προέρχεται από το Κατάρ και εξάγεται σε ευρωπαϊκές αγορές.

1.2.3 Εγκαταστάσεις υγροποίησης φυσικού αερίου στις πόλεις Ιντούκ και Νταμιέτα

Η Αίγυπτος διαθέτει τρεις μεγάλες εγκαταστάσεις υγροποίησης φυσικού αερίου. Στην πόλη Ιντούκ (εικ.6) βρίσκονται δύο τερματικοί σταθμοί (Egypt LNG Train 1 & 2) με χωρητικότητα 172,8 Bcf ο καθένας ετησίως. Χρησιμοποιούνται για την εξαγωγή του αιγυπτιακού

²³ Shwadran, Benjamin (1973). *The Middle East, Oil, and the Great Powers*. Israel Universities Press. p. 487. ISBN 978-0-470-79000-7.

²⁴ The New York Times, 12 Δεκεμβρίου 1973. *Five Arab States Agree on Company For Sumed Pipeline*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από <https://www.nytimes.com/1973/12/12/archives/five-arab-states-agree-on-company-for-sumed-pipeline-five-arab.html> [Τελευταία επίσκεψη στις 12 Δεκεμβρίου 2021]

²⁵ Το 2009 είχε ημερήσια χωρητικότητα 1,1εκ. βαρέλια (170×103 m³/d)

²⁶ [Shwadran, Benjamin](#), 1973. *The Middle East, Oil, and the Great Powers*. Israel Universities Press. p. 487. ISBN 978-0-470-79000-7.

φυσικού αερίου στην Ευρώπη και τις Η.Π.Α..²⁷ Υπάρχει ένας μελλοντικός σχεδιασμός προκειμένου να μπορούν να φιλοξενήσουν έως και έξι γραμμές υγροποίησης. Προς το παρόν όμως, το ισχύον νομικό πλαίσιο επιβραδύνει την υλοποίηση οποιασδήποτε επέκτασης.

Ωστόσο, οι ποσότητες φυσικού αερίου που είναι προς υγροποίηση αυξάνονται συνεχώς. Οπότε το αιγυπτιακό Υπουργείο Πετρελαίων θέσπισε ένα νέο νομικό μοντέλο που θα παρέχει τη σχετική ευελιξία για ανάλογες επενδύσεις. Το μοντέλο αυτό αφορά την ίδρυση μιας κοινοπραξίας αποτελούμενης από τέσσερις εταιρείες (την Egyptian Liquefied Natural Gas Company, την Egyptian Operating Company for Natural Gas Liquefaction Projects, την El Behera Natural Gas Liquefaction Company και την Idku Natural Gas Liquefaction Company).

Η El Behera Natural Gas Liquefaction Company κατέχει τη γραμμή υγροποίησης 1, η οποία μπορεί να εισάγει μέχρι 3,6 εκατ. τόνους υγροποιημένου φυσικού αερίου (ΥΦΑ) ετησίως. Οι εξαγωγές από τη γραμμή 1 ξεκίνησαν στις 29 Μαΐου 2005, έξι μήνες νωρίτερα από την ημερομηνία της σχετικής σύμβασης. Μέχρι τον Δεκέμβριο του 2009 εξήχθησαν 57 φορτία ΥΦΑ. Οι μέτοχοι της εταιρείας αυτής είναι οι: Egyptian Gas Holding Co με 12%, Egyptian General Petroleum Corporation με 12%, British Gas με 35,5%, η Petronas με 35,5% και Gaz de France με 5%.

Η Idku Natural Gas Liquefaction Company κατέχει τη γραμμή υγροποίησης 2, η οποία έχει δυνατότητα εισαγωγής μέχρι 3,6 εκατ. τόνους ΥΦΑ ετησίως. Η γραμμή 2 παραδόθηκε το Σεπτέμβριο του 2005, περίπου 9 μήνες πριν από το χρονοδιάγραμμα. Οι μέτοχοι της εταιρείας

Εικόνα 6: Χάρτης με τις αιγυπτιακές εγκαταστάσεις LNG στο Ιντκού & στη Νταμίετα

Εικόνα 7: Εγκαταστάσεις υγροποίησης φυσικού αερίου στο Ιντκού

²⁷ NS Energy, *Egyptian LNG Project, Idku* Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.nsenergybusiness.com/projects/egyptian-lng-project-idku/> [Τελευταία επίσκεψη στις 12 Δεκεμβρίου 2021]

είναι οι ακόλουθοι: Egyptian Gas Holding Co με 12%, Egyptian General Petroleum Corporation με 12%, British Gas με 38% και PETRONAS με 38%.

Η εγκατάσταση ΥΦΑ στην πόλη Νταμιέτα, ανήκει στην Ισπανική-Αιγυπτιακή Εταιρεία Φυσικού Αερίου (SEGAS - Spanish Egyptian Gas Company SAE).²⁸ Η ενιαία γραμμή έχει χωρητικότητα 240 Bcf ετησίως και ανήκει στις:

Union Fenosa Gas με 80%, EGPC με 10% και EGAS με 10%. Η εγκατάσταση ξεκίνησε την παραγωγή τον Δεκέμβριο του 2004, αλλά λειτουργούσε κάτω από την ονομαστική της ικανότητα μέχρις ότου έκλεισε το εργοστάσιο τον Δεκέμβριο του 2012, ως συνέπεια των αυξανόμενων εγχώριων ενεργειακών απαιτήσεων.

Τον Δεκέμβριο του 2020, η ιταλική εταιρεία ENI υπέγραψε συμφωνία με την ισπανική εταιρεία φυσικού αερίου Naturgy και τους Αιγύπτιους εταίρους για την επανεκκίνηση του εν λόγω εργοστασίου.²⁹ Οι νέοι πλέον εταίροι των εγκαταστάσεων είναι: ENI με 50%, EGAS 40%, EGPC 10%. Τον Μάρτιο του επόμενου έτους απέπλευσε το πρώτο πλοίο από το λιμάνι της Νταμιέτα.³⁰

Εικόνα 8: Εγκαταστάσεις υγροποίησης φυσικού αερίου στη Νταμιέτα

²⁸ European Investment Bank, 2004. *Damietta LNG Plant*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.eib.org/en/projects/pipelines/all/20010169> [Τελευταία επίσκεψη 12 Δεκεμβρίου 2021]

²⁹ Pekic, S. (11 Μαρτίου 2021). *Eni completes agreement over the restart of Damietta LNG*. Offshore Energy. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.offshore-energy.biz/eni-completes-agreement-over-the-restart-of-damietta-lng/> [Τελευταία επίσκεψη στις 12 Δεκ. 21]

³⁰ Elliot, S. (22 Μαρτίου 2021). *First LNG cargo to Europe delivered from Egypt's Damietta LNG plant*. S&P Global. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/natural-gas/032221-first-lng-cargo-to-europe-delivered-from-egypts-damietta-lng-plant> [Τελευταία επίσκεψη στις 12 Δεκ. 21]

Κεφάλαιο 2

Ενεργειακή Πολιτική της Αιγύπτου

Ένας από τους κυριότερους στόχους της αιγυπτιακής κυβέρνησης είναι η ανάδειξη της χώρας σε διεθνή ενεργειακό κόμβο στην Ανατολική Μεσόγειο. Η στρατηγική που ακολουθείται τα τελευταία χρόνια είναι επικεντρωμένη στην επαναφορά της χώρας στο διεθνές ενεργειακό προσκήνιο ως εξαγωγέα φυσικού αερίου, στην υλοποίηση ριζικών μεταρρυθμίσεων στο εγχώριο σύστημα επιδοτήσεων καυσίμων και ηλεκτρικής ενέργειας, στην επίτευξη ενεργειακής αυτάρκειας, καθώς και στην εντατικοποίηση του ρυθμού ανεύρεσης νέων κοιτασμάτων, κυρίως φυσικού αερίου.

Το 2017 η Αιγυπτιακή κυβέρνηση εξέδωσε νέα νομοθεσία³¹ για την αγορά φυσικού αερίου η οποία κατήργησε το κρατικό μονοπώλιο στην εισαγωγή και διανομή. Το σημαντικότερο όμως ήταν η σύσταση μιας νέας ανεξάρτητης Ρυθμιστικής Αρχής, της επονομαζόμενης Gas Regulatory Authority (GRA).³² Το 2019, η GRA εξέδωσε συνολικά 18 άδειες σε ιδιωτικούς και κρατικούς επιχειρηματικούς ομίλους, για εισαγωγή και διανομή φυσικού αερίου στην εγχώρια αγορά. Μεταξύ αυτών των αδειών μόνο δύο ήταν για την κρατική εταιρεία φυσικού αερίου EGAS με σκοπό εισαγωγής φυσικού αερίου, και τρεις άδειες διανομής για την κρατική εταιρεία διανομής αερίου (GASCO).³³

2.1 Η παραγωγή και η ανάγκη εισαγωγής φυσικού αερίου στο πέρασμα των χρόνων

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Ενέργειας των ΗΠΑ,³⁴ η Αίγυπτος υπήρξε η μεγαλύτερη καταναλώτρια χώρα φυσικού αερίου στην Αφρική, αντιπροσωπεύοντας περίπου το 37% της συνολικής κατανάλωσης φυσικού αερίου στην ήπειρο. Οι λόγοι που οδήγησαν σε αυτό το υψηλό ποσοστό ήταν η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού (εικ.9), με παράλληλη αύξηση της

³¹ Ν. 196/2017 της Αιγύπτου

³² Ρυθμιστική Αρχή φυσικού αερίου (Gas Regulatory Authority). Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από <https://www.gasreg.org.eg/>, [Τελευταία επίσκεψη στις 13 Δεκ. 21]

³³ Όλες οι υπόλοιπες άδειες διανομής φυσικού αερίου περιήλθαν σε ιδιωτικούς ομίλους.

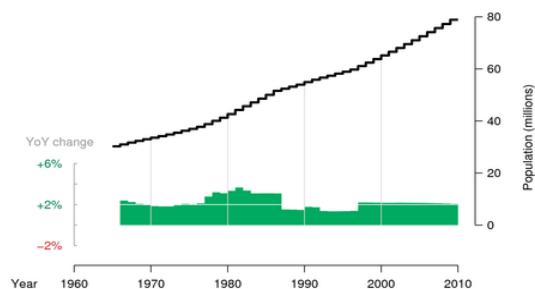
³⁴ International Trade Administration. 2021. *Egypt – Country Commercial Guide*. [online]. Διαθέσιμο από <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/egypt-oil-and-gas-equipment>. [Τελευταία επίσκεψη 13 Δεκ. 21]

βιομηχανικής παραγωγής, η εντατικοποίηση εξορυκτικών δραστηριοτήτων, καθώς και η αύξηση των εγχώριων πωλήσεων οχημάτων (εικ.10). Πιο συγκεκριμένα από το 2007 έως το 2017, η συνολική πρωτογενής κατανάλωση ενεργειακών προϊόντων αυξήθηκε από το επίπεδο των 63,7 εκατ. τόνων ισοδυνάμων πετρελαίου, σε εκείνο των 91,6 εκατ. τόνων ετησίως, με μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης της τάξεως του 3,6% (εικ.10).

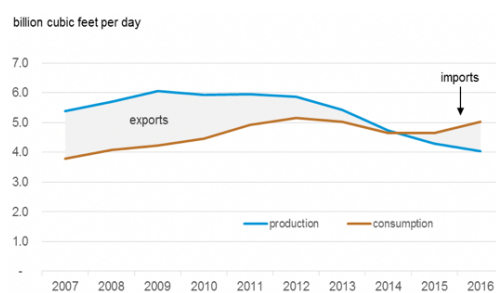
Από το έτος 2012 έως το 2016, παρά τις νέες ανακαλύψεις κοιτασμάτων, η παραγωγή ξηρού φυσικού αερίου της Αιγύπτου μειώθηκε κατά ένα ποσοστό της τάξεως του 31% (εικ.11), ανοίγοντας τον δρόμο εν έτει 2015 για καθαρές εισαγωγές. Το ίδιο έτος, η χώρα απέκτησε δύο πλωτές μονάδες αποθήκευσης και επαναεριοποίησης (FSRU).³⁵ Έτσι, το 2016 η ημερήσια παραγωγή ξηρού φυσικού αερίου ανερχόταν περίπου στα 4,0 δισεκατομμύρια κυβικά πόδια ημερησίως (Bcf/d), ενώ οι εισαγωγές ανέρχονταν στα 5,0 Bcf/d (εικ.11).

Ένα χρόνο αργότερα, το 2017, η εγχώρια παραγωγή φυσικού αερίου αυξήθηκε σε 5,1 δισεκατομμύρια κυβικά πόδια ημερησίως και στο τέλος του 2018 σε 6,6 δισεκατομμύρια, οφειλόμενη στην έναρξη της παραγωγής από τα νέα κοιτάσματα φυσικού αερίου.

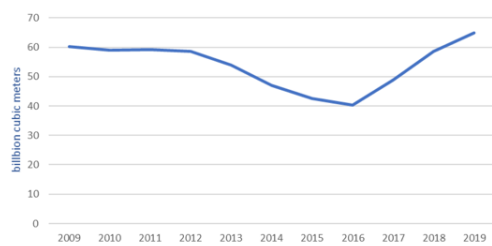
Μετά την ανακοίνωση του Υπουργείου Πετρελαίου, στα μέσα του 2018, ότι ανακαλύφθηκαν 18 νέα κοιτάσματα φυσικού αερίου, πραγματοποιήθηκαν άμεσα ενέργειες ώστε να αυξηθεί η παραγωγική δυνατότητα των ήδη υπάρχοντων εγκαταστάσεων καθώς και να διασυνδεθούν με το εθνικό δίκτυο φυσικού αερίου. Εν συνεχεία, τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, έγινε ευρέως γνωστό μέσω σχετικής δημοσίευσης ότι είχαν ήδη διακοπεί οι εισαγωγές υγροποιημένου φυσικού αερίου, καθώς η εγχώρια παραγωγή είχε φθάσει σε ικανοποιητικά επίπεδα αυτάρκειας, αγγίζοντας τα 6,6 δισεκατ. κ.π. ημερησίως.

Εικόνα 9: Ο πληθυσμός της Αιγύπτου από το 1960 έως το 2010

Εικόνα 10: Διάγραμμα παραγωγής & κατανάλωσης φυσικού αερίου 2007-2016

Εικόνα 11: Διάγραμμα παραγωγής φυσικού αερίου 2009-2019

³⁵ Τα σχέδια για ένα τρίτο FSRU ακυρώθηκαν το 2016 λόγω της υψηλότερης αναμενόμενης εγχώριας παραγωγής.

Το φθινόπωρο του 2019, το επίπεδο της ημερήσιας παραγωγής φυσικού αερίου στην Αίγυπτο ανήλθε στα 7 δισεκατ. κ.π.,³⁶ με την εν λόγω αύξηση να οφείλεται στη σύνδεση νέων κοιτασμάτων με το εθνικό δίκτυο.³⁷ Κατ' αντιστοιχία με το προηγούμενο έτος, το πρώτο εξάμηνο του 2020 η παραγωγή άγγιξε τα 2,1 χιλιάδες βαρέλια και προερχόταν αποκλειστικά από τα κοιτάσματα του Πρίνου. Η αυξητική τάση συνεχίστηκε και κατά το πρώτο εξάμηνο του 2021, όταν η συνολική παραγωγή έφτασε τα 44 χιλιάδες βαρέλια ισοδύναμου του πετρελαίου (72% σε αέριο).³⁸

Σήμερα, το σύνολο του υφιστάμενου πλεονάσματος φυσικού αερίου είτε εξάγεται στην Ιορδανία, είτε υδροποιείται και εξάγεται από την μονάδα υδροποίησης του Idku.³⁹ Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2004 η Αίγυπτος είχε υπογράψει με την Ιορδανία συμφωνία διάρκειας 15 ετών για την προμήθεια της δεύτερης με ποσότητα φυσικού αερίου 250 εκατ. κ.π. ημερησίως, σε τιμή \$2,5 ανά εκατ. Bcf, ωστόσο, τον Απρίλιο του 2012, η τότε αιγυπτιακή κυβέρνηση αύξησε την τιμή του παρεχόμενου αερίου στα \$5 ανά εκατ. Bcf, με αποτέλεσμα να υπάρξει πρόβλημα με τη συνέχιση της συμφωνίας προμήθειας. Τον Σεπτέμβριο 2018, η Αίγυπτος επανεκκίνησε τις εξαγωγές φυσικού αερίου προς την Ιορδανία, σε ποσότητες 50 έως 100 εκατ. κ.π. ημερησίως, μέσω του αγωγού που συνδέει τις δύο χώρες.

2.2 Η πολιτική κρατικών επιδοτήσεων στην κατανάλωση καυσίμων

Μετά την υπογραφή της συμφωνίας με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), το 2014, για ένα πακέτο οικονομικής στήριξης, το κράτος εφάρμοσε ένα ευρύ και επώδυνο πρόγραμμα

³⁶ Οι πληροφορίες πηγάζουν από τα στοιχεία του Υπουργείου Πετρελαίου της Αιγύπτου.

³⁷ Ως νέα κοιτάσματα αναφέρονται το γιγαντιαίο κοιτάσμα Zohr, καθώς και τα κοιτάσματα Νούρος και Δυτικό Δέλτα.

³⁸ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Κάιρο Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2021. *Αίγυπτος, Οικονομικές & Επιχειρηματικές Ειδήσεις*. Διαθέσιμο από: http://www.pcci.gr/everimages/EmpNL0528_2021_F19198.pdf [Τελευταία επίσκεψη 13 Δεκ. 21]

³⁹ Η αιγυπτιακή κρατική εταιρεία φυσικού αερίου έχει ξεκινήσει από τον Οκτώβριο του 2019 να προμηθεύει την Ιορδανία με ποσότητες 290 εκατ. κ.π. ημερησίως, οι οποίες είχαν αυξηθεί σε 350 εκατ. κ.π. ημερησίως στο τέλος Δεκεμβρίου 2019 (για να μειωθούν ωστόσο στη συνέχεια, στις αρχές του 2020), με σκοπό την κάλυψη των αναγκών των μονάδων ηλεκτροπαραγωγής της χώρας σε αέριο, ήτοι ποσοστό 10% των συνολικών αναγκών της Ιορδανίας σε αέριο.

οικονομικών μεταρρυθμίσεων.^{40,41} Κύριοι στόχοι της κυβέρνησης Αμπντέλ Φατάχ αλ-Σίσι είναι η εξυγίανση της δημοσιονομικής διαχείρισης, η μείωση των κρατικών δαπανών,⁴² ο εξορθολογισμός του συστήματος επιδομάτων σίτισης, αλλά και η αναμόρφωση του επενδυτικού πλαισίου ώστε να διευκολύνεται η προσέλκυση ξένων επενδύσεων.⁴³

Παρόλο που μέχρι και τις αρχές του 2019 οι μεταρρυθμίσεις επικεντρωνόντουσαν σε περικοπές των επιδοτήσεων στα καύσιμα, το φθινόπωρο του ίδιου έτους η αιγυπτιακή κυβέρνηση για πρώτη φορά (μετά τον Αύγουστο του 2016), αναθεώρησε τις εγχώριες τιμές διάθεσης των καυσίμων όλων των κατηγοριών μειώνοντας αυτές κατά 25 πιάστρες το λίτρο. Φυσικό επακόλουθο αυτού ήταν η μείωση των τιμών διάθεσης του φυσικού αερίου, (δυστυχώς όμως μόνο) για συγκεκριμένους βιομηχανικούς κλάδους, μεταξύ των οποίων η τσιμεντοβιομηχανία, η μεταλλουργία και η κεραμουργία.

Κατά την διάρκεια του 2020, παρά τις επιπτώσεις και τις προκλήσεις που επέφερε η πανδημία του COVID-19, συνεχίστηκαν οι έρευνες και οι εξορύξεις στον ενεργειακό κλάδο.⁴⁴ Σύμφωνα με τον Αιγύπτιο υπουργό πετρελαίου, Ταρέκ ελ-Μόλα, οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις που εφαρμόστηκαν την τελευταία πενταετία στο αιγυπτιακό κράτος βοήθησαν στον μετριασμό των επιπτώσεων της κρίσης.⁴⁵

Τον Μάιο του 2021, κατά την διάρκεια της Συνόδου Κορυφής για την Χρηματοδότηση των Αφρικανικών Οικονομιών, η επικεφαλής του ΔΝΤ Κρισταλίνα Γκεοργκιέβα, επικρότησε την

⁴⁰ Το πακέτο οικονομικής στήριξης που δόθηκε από το ΔΝΤ, ενίσχυσε με \$12 δισεκατομμύρια τα κρατικά ταμεία και συνοδευόταν από πακέτο υποχρεωτικών μεταρρυθμίσεων και από επιπλέον χρηματοδότηση \$6 δισεκατομμυρίων, που εξασφάλισε το Κάιρο από τρίτες χώρες, κυρίως την Κίνα.

⁴¹ Τσακίρης, 2018

⁴² Με τον όρο κρατικές δαπάνες στην Αίγυπτο αναφερόμαστε στις επιδοτήσεις στα καύσιμα και στην ενέργεια όπως και στο ίδιο το δημόσιο χρέος.

⁴³ Πρεσβεία της Ελλάδος. 2020. *Στοιχεία του Αιγυπτιακού Κλάδου Ενέργειας. Προοπτικές δραστηριοποίησης για Ελληνικές Επιχειρήσεις*. Κάιρο. Διαθέσιμο από [https://agora.mfa.gr/inf/files/%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%99%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%91%20%CE%A4%CE%9F%CE%A5%20%CE%91%CE%99%CE%93%CE%A5%CE%A0%CE%A4%CE%99%CE%91%CE%9A%CE%9F%CE%A5%20%20%CE%9A%CE%9B%CE%91%CE%94%CE%9F%CE%A5%20%CE%95%CE%9D%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%95%CE%99%CE%91%CE%A3%20\(2020\)%20eg.pdf](https://agora.mfa.gr/inf/files/%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%99%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%91%20%CE%A4%CE%9F%CE%A5%20%CE%91%CE%99%CE%93%CE%A5%CE%A0%CE%A4%CE%99%CE%91%CE%9A%CE%9F%CE%A5%20%20%CE%9A%CE%9B%CE%91%CE%94%CE%9F%CE%A5%20%CE%95%CE%9D%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%95%CE%99%CE%91%CE%A3%20(2020)%20eg.pdf) [Τελευταία επίσκεψη 13 Δεκ. 21]

⁴⁴ Η βιομηχανία πετρελαίου πέτυχε να ολοκληρώσει 12 συμφωνίες έρευνας και εξερεύνησης πετρελαίου και φυσικού αερίου στη δυτική Έρημο, στην ανατολική και δυτική Μεσόγειο και στην Ερυθρά Θάλασσα.

⁴⁵ Ναυτικά Χρονικά, 2020. *Αίγυπτος-Μετεξέλιξη σε ενεργειακό κόμβο*. Διαθέσιμο από: <https://www.naftikachronika.gr/2020/07/31/aigyptos-metexelixa-se-energeiako-komvo/> [Τελευταία επίσκεψη 13 Δεκ. 21]

επιτυχημένη αιγυπτιακή οικονομική πολιτική και συνεχάρη τον Πρόεδρο Άμπντελ Φατάχ αλ-Σίσι για την μετατροπή της αιγυπτιακής οικονομίας σε μία από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες σε όλο τον κόσμο καθώς και για την υλοποίηση μεγάλων επενδυτικών σχεδίων κυρίως στον τομέα της ενέργειας και του φυσικού αερίου.⁴⁶

Όσον αφορά την κατάργηση των επιδοτήσεων της ηλεκτρικής ενέργειας, η αιγυπτιακή κυβέρνηση έχει αποφασίσει την παράταση του χρονοδιαγράμματος έως το οικονομικό έτος 2021/22, αντί του αρχικού στόχου που ήταν το οικονομικό έτος 2018/19. Ο λόγος αυτής της παράτασης είναι η μετρίαση - ελαχιστοποίηση των αρνητικών οικονομικών επιπτώσεων προς τους πολίτες.

2.3 Η κρατική αιγυπτιακή πολιτική έναντι των διεθνών ομίλων υδρογονανθράκων

Σήμερα, οι μεγαλύτεροι διεθνείς πετρελαϊκοί όμιλοι που εμπλέκονται σε έργα έρευνας και αξιοποίησης κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην Αίγυπτο είναι οι ακόλουθοι: British Petroleum (BP), ENI, Royal Dutch Shell, British Gas και Apache Corporation. Οι τέσσερις πρώτοι επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους σε υπεράκτια κοιτάσματα κυρίως φυσικού αερίου, ενώ η Apache στα κοιτάσματα της Δυτικής Ερήμου (εικ.12). Όπως προαναφέρθηκε, με την νομοθετική ρύθμιση του 2017 καταργήθηκε το κρατικό μονοπώλιο και δημιουργήθηκε η Ανεξάρτητη Ρυθμιστική Αρχή. Οι εκτελεστικοί κανονισμοί της εν λόγω νομοθεσίας εκδόθηκαν στις αρχές του 2018, αφού είχε ξεκινήσει η λειτουργία της Gas Regulatory Authority (GRA).⁴⁷

⁴⁶ Η Καθημερινή, 13 Μαΐου 2021. *ΔΝΤ: Η Αίγυπτος γίνεται μία από τις Ταχύτερα Αναπτυσσόμενες Οικονομίες*. Διαθέσιμο από: <<https://www.kathimerini.gr/economy/561368404/dnt-i-aigyptos-ginetaimia-apo-tis-tachytera>> [Τελευταία επίσκεψη 13 Δεκ. 21]

⁴⁷ Ibid. GASREG

Εικόνα12: Κοιτάσματα Φυσικού Αερίου στην Αίγυπτο διατεθειμένα στις εταιρείες.

Το 2019 υιοθετήθηκε από την αιγυπτιακή κυβέρνηση ένα νέο για την εποχή μοντέλο «συμφωνιών διαμοιρασμού της παραγωγής»⁴⁸ με τους διεθνείς πετρελαϊκούς ομίλους.⁴⁹ Αυτό περιλάμβανε φιλικότερους όρους για τους τελευταίους, όπως μεγαλύτερα μερίδια επί της παραγωγής, καθώς και το δικαίωμα να εκχωρούν τα μερίδιά τους σε τρίτους εφόσον το επιθυμούν. Στον αντίποδα αυτού του νέου μοντέλου, οι πετρελαϊκές εταιρείες είναι υποχρεωμένες να επιβαρυνθούν με τα αρχικά κόστη έρευνας και ανάπτυξης των κοιτασμάτων.

Ένας επιπρόσθετος παράγοντας που έπαιξε σημαίνοντα ρόλο στην προσέλκυση των εταιρειών, ήταν επίσης το γεγονός ότι το κράτος της Αιγύπτου σημείωσε μεγάλη πρόοδο στην ελάττωση του χρέους⁵⁰ προς τους διεθνείς πετρελαϊκούς ομίλους. Η επιτυχής διαχείριση των οικονομικών εκκρεμοτήτων μετέτρεψε το κράτος σε αξιόπιστο εταίρο και ώθησε τους ομίλους προς την εντατική -και εκ του αποτελέσματος εύφορη- επαναδραστηριοποίηση τους σε έργα έρευνας και αξιοποίησης κοιτασμάτων σε μία από τις σημαντικότερες χώρες της Μέσης Ανατολής.

Κατά το έτος 2018, οι εταιρείες EGPC και EGAS προκήρυξαν δύο μεγάλους διαγωνισμούς για την διεξαγωγή ερευνών κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου στον κόλπο του Σουέζ, στην κοιλάδα του Νείλου, στη δυτική και ανατολική έρημο, στις μεσογειακές ακτές της Αιγύπτου και στο Δέλτα του Νείλου. Μεταξύ των επιλεχθέντων αναδόχων εταιρειών είναι οι όμιλοι General Petroleum Company, Neptune Energy, Merlon International, Shell, ENI,

⁴⁸ Οι «Συμφωνίες διαμοιρασμού της παραγωγής» στην διεθνή βιβλιογραφία συναντώνται ως «production sharing contracts».

⁴⁹ Enterprise, 18 Oct 2018. *Friendlier terms on oil and gas production sharing agreements to take effect in 1Q2019*. Διαθέσιμο από: <https://enterprise.press/stories/2018/10/18/friendlier-terms-on-oil-and-gas-production-sharing-agreements-to-take-effect-in-1q2019/> [Τελευταία επίσκεψη 13 Δεκ. 2021]

⁵⁰ Μετά το 2011, οι ενεργειακές συνεργασίες της Αιγύπτου επεκτάθηκαν τόσο στο χώρο της Μέσης Ανατολής, όσο και της ευρύτερης Ασίας, λαμβάνοντας αξιόλογη οικονομική βοήθεια από χώρες της Αραβικής Χερσονήσου, το Ιράκ και την Σαουδική Αραβία.

Exxon Mobil, Petronas, DEA και BP. Περισσότερο κερδισμένος από όλους όσους επιλέχθηκαν ήταν ο όμιλος Shell, διότι συνολικά κέρδισε τρεις αναθέσεις για έρευνα πετρελαίου και δύο για έρευνα φυσικού αερίου. Ωστόσο, άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι για πρώτη φορά στην περιοχή της Αιγύπτου ξεκίνησε να δραστηριοποιείται ο όμιλος Exxon Mobil.

Ένα χρόνο αργότερα, το 2019, ο αιγυπτιακός κρατικός όμιλος Ganoub El Wadi Petroleum Holding Company (Ganope), προκήρυξε διεθνή διαγωνισμό ανάθεσης ερευνών, σε δέκα συνολικά υπεράκτια οικόπεδα παραχώρησης στην Ερυθρά Θάλασσα, μέσω του νέου σχήματος διαμοιρασμού της παραγωγής και των εσόδων. Τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους, το Υπουργείο Πετρελαίου ανακοίνωσε ότι η περιοχή ενδιαφέροντος χωρίστηκε εν τέλει σε τρία τμήματα. Η έρευνα του πρώτου τμήματος ανατέθηκε στον αμερικανικό όμιλο Chevron, του δεύτερου στον ολλανδικό πολυεθνικό κολοσσό Shell και του τρίτου από κοινού στη Shell και στην εμιρατινή Mubadala Petroleum. Η συνολική έκταση αυτών των υπεράκτιων περιοχών παραχώρησης πλησιάζει τα 10.000 τετρ. χλμ., ενώ το συνολικό επενδυτικό κόστος έρευνας είναι τουλάχιστον \$327 εκατ.⁵¹

Στην ετήσια έκθεση της κρατικής εταιρείας EGAS⁵² επισημάνθηκε ότι έως τον Ιούνιο του 2019 είχαν υπογραφεί συνολικά τριαντατρείς συμβάσεις παραχώρησης με εταιρείες υδρογονανθράκων, οι εικοσιδύο εκ των οποίων υπογράφηκαν από την EGAS και οι υπόλοιπες έντεκα από την κρατική εταιρεία πετρελαίου EGPC. Επιπροσθέτως, ολοκληρώθηκαν και τέθηκαν σε λειτουργία επτά προγράμματα ανάπτυξης κοιτασμάτων, συνολικού επενδυτικού κόστους της τάξεως των \$10,6 δισεκατ., ενώ οι πωλήσεις έφθασαν τα \$2,33 τρισεκατ..

Τέλος, τον Ιανουάριο του 2020 η EGPC υπέγραψε εννιά συμφωνίες έρευνας και αξιοποίησης κοιτασμάτων στη Μεσόγειο και τη Δυτική Έρημο με τους ομίλους Shell, Petronas & Apache,⁵³ ελάχιστης εκτιμώμενης συνολικής επενδυτικής αξίας \$452 εκατ. και δύο ανάλογες συμφωνίες για ανάπτυξη κοιτασμάτων στη Μεσόγειο, με τον όμιλο Exxon Mobile, ύψους \$332 εκατ.

2.4 Forum για το φυσικό αέριο στην Ανατολική Μεσόγειο (EMGF)

⁵¹ Τα χρήματα που δίδονται για έρευνα αναμένονται να αυξηθούν κατακόρυφα σε περίπτωση που βρεθούν κοιτάσματα στη περιοχή.

⁵² EGAS, *Annual Report, Sustainable Energy Leap, 2018-2019*.

⁵³ Πέντε εκ των συμφωνιών ανατέθηκαν στο πλαίσιο του διαγωνιστικού γύρου του 2018.

Στο πλαίσιο της πολιτικής ανάπτυξης διεθνών συμμαχιών, η αιγυπτιακή κυβέρνηση πήρε την πρωτοβουλία να δημιουργήσει το Φόρουμ για το Φυσικό Αέριο (East Med Gas Forum – EMGF). Η πρόθεση διατυπώθηκε επίσημα κατά την πρώτη συνάντηση των Υπουργών Ενέργειας της Ιορδανίας, της Κύπρου, της Ελλάδας, της Αιγύπτου, της Παλαιστίνης, του Ισραήλ και της Ιταλίας που πραγματοποιήθηκε στο Κάιρο στις 14 Ιανουαρίου 2019. Τον Σεπτέμβριο του επόμενου έτους υπογράφηκε το Καταστατικό του Φόρουμ και από την 1^η Μαρτίου του 2021 θεωρείται επίσημος Οργανισμός. Σήμερα, στο φόρουμ που έχει έδρα στο Κάιρο, συμμετέχουν οκτώ μέλη (Ελλάδα, Αίγυπτος, Κύπρος, Γαλλία (εντάχθηκε το 2020), Ισραήλ, Ιταλία, Ιορδανία, Παλαιστινιακή Αρχή), ενώ υπάρχουν τρεις παρατηρητές (ΗΠΑ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα).⁵⁴

Σε αυτό το σημείο πρέπει να υπογραμμιστεί ότι είναι η πρώτη φορά που το κράτος του Ισραήλ συνυπάρχει και μάλιστα συνυπογράφει με την Παλαιστινιακή Αρχή.⁵⁵ Με άλλα λόγια αναγνωρίζει την Παλαιστινιακή Αρχή (αλλά όχι το κράτος της Παλαιστίνης). Για πρώτη φορά υπάρχει σύγκλιση συμφερόντων προκειμένου να προωθηθούν τα ενεργειακά συμφέροντα του Ισραήλ στην περιοχή και επιπρόσθετα να εξομαλυνθούν οι σχέσεις του με τα γειτονικά κράτη και αρχές, τροφοδοτώντας την ασφάλεια στην περιοχή.⁵⁶

Οι σημαντικότεροι στόχοι⁵⁷ του Φόρουμ για το Φυσικό Αέριο στην Ανατολικό Μεσόγειο είναι οι παρακάτω:

⁵⁴ East Mediterranean Gas Forum. Επίσημη ιστοσελίδα : <https://emgf.org/> [Τελευταία Επίσκεψη στις 18 Δεκ. 21]

⁵⁵ Η Υπουργός Προστασίας Περιβάλλοντος κα Gamliel ανάμεσα σε όλες τις αντιθέσεις που είχε όσο αφορά τις περιβαλλοντολογικές υποχρεώσεις που απορρέουν με την συμμετοχή του Ισραήλ στο φόρουμ αυτό, είχε αντιταχθεί και στην πλήρη συμμετοχή της Παλαιστινιακής Αρχής στο EMGF θεωρώντας ότι δεν είναι δυνατόν η Π.Α., η οποία χρηματοδοτεί την τρομοκρατία και είναι εχθρική προς το Ισραήλ, να έχει ισότιμη θέση με τα κράτη μέλη στο φόρουμ ενώ, θεωρητικά, θα μπορούσε ακόμη και να ηγηθεί. Το Υπουργείο Ενέργειας της Αιγύπτου δήλωσε ότι η συμμετοχή του Ισραήλ στο φόρουμ θα του προσδώσει σημαντικά πλεονεκτήματα στην προώθηση κοινών στόχων στην ανάπτυξη της αγοράς φυσικού αερίου και θα το βοηθήσει να εξάγει φυσικό αέριο στους γείτονές του και στην Ευρώπη. Σε διπλωματικό επίπεδο, θα μπορούσε να συμβάλει στην περαιτέρω εξομάλυνση των σχέσεων του Ισραήλ με τις χώρες της περιοχής. (βιβλιογραφία όπως Νο56)

⁵⁶ Πρεσβεία του Τελ Αβίβ. 29 Ιανουαρίου 2021. *Έγκριση Καταστατικού East Med Gas Forum*. Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων. Τεύχος 12°. Διαθέσιμο από: http://www.sate.gr/nea/TelAviv_05022021.pdf [Τελευταία επίσκεψη στις 22 Δεκεμβρίου 2021]

⁵⁷ Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας. 14 Ιανουαρίου 2019. *Υιοθέτηση της κοινής διακήρυξης του «Φόρουμ για το Φυσικό Αέριο στην Ανατολική Μεσόγειο»*. Διαθέσιμο από: <https://government.gov.gr/iiothetisi-tis-kinis-diakirixis-tou-foroum-gia-to-fisiko-aerio-stin-anatoliki-mesogio/> [Τελευταία επίσκεψη στις 13 Δεκεμβρίου 2021]

1. Η συνδρομή στη δημιουργία μίας περιφερειακής αγοράς αερίου, μέσω της οποίας να παρέχεται ασφάλεια σε ζητήματα προσφοράς και ζήτησης.
2. Η παράλληλη βελτιστοποίηση των διαδικασιών ανάπτυξης πόρων και μείωσης του κόστους των υποδομών, παρέχοντας έτσι ανταγωνιστική τιμολόγηση και βελτιωμένες εμπορικές σχέσεις.
3. Η ενίσχυση της συνεργασίας, μέσω της δημιουργίας διαρθρωμένου και συστηματικού διαλόγου για το φυσικό αέριο, βασιζόμενη στις περιφερειακές πολιτικές που αφορούν τον κλάδο αυτόν.
4. Η προώθηση της καλύτερης κατανόησης, της αλληλεξάρτησης και των πιθανών οφελών της περαιτέρω συνεργασίας, βασιζόμενα στο διεθνές δίκαιο και τον διάλογο διαμέσου των κρατών μελών.
5. Η παροχή υποστήριξης στις παραγωγικές χώρες και σε αυτές με αποθέματα φυσικού αερίου στην περιοχή, στις προσπάθειές τους να αποτιμάται το υπάρχον και μελλοντικό αποθεματικό τους, ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο την συνεργασία μεταξύ τους καθώς και με τις χώρες διέλευσης και κατανάλωσης στην περιοχή, αξιοποιώντας την υπάρχουσα υποδομή και αναπτύσσοντας περισσότερες μελλοντικές υποδομές προς ικανοποίηση των υπαρχουσών και μελλοντικών ανακαλύψεων.
6. Η αρωγή στις καταναλώτριες χώρες να καλύψουν τις ανάγκες τους και, μαζί με τις χώρες διέλευσης, να διαμορφώνουν τις ακολουθούμενες πολιτικές αερίου στην περιοχή. Με αυτό τον τρόπο θα διαμορφωθεί μία βιώσιμη εταιρική σχέση μεταξύ των βασικών συντελεστών στην αλυσίδα αξίας της αγοράς αερίου.
7. Τέλος, η εξασφάλιση μιας περιβαλλοντολογικά βιώσιμης έρευνας, παραγωγής, μεταφοράς και κατασκευής υποδομών φυσικού αερίου με παράλληλη προώθηση της ενσωμάτωσης του φυσικού αερίου σε άλλους ενεργειακούς πόρους (όπως σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, και στο δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας).

Ύστερα από αρκετές υπουργικές συνόδους και συναντήσεις ομάδων εργασίας υψηλού επιπέδου, τον Σεπτέμβριο του 2020 οριστικοποιήθηκε το καταστατικό του φόρουμ,⁵⁸ ενώ λίγους μήνες νωρίτερα είχε αναβαθμιστεί σε Διακρατικό Οργανισμό.⁵⁹

Επιπλέον, τα εμπλεκόμενα κράτη έχουν προχωρήσει στη σύσταση Συμβουλευτικής Επιτροπής εκπροσώπων του Ιδιωτικού Τομέα για το Φυσικό Αέριο (Gas Industry Advisory Committee – GIAC), που χρησιμοποιείται ως συνδετικός κρίκος και πλατφόρμα διαλόγου του Φόρουμ με τη διεθνή βιομηχανία φυσικού αερίου. Η πρώτη συνεδρίαση της GIAC πραγματοποιήθηκε το Νοέμβριο του 2019, ενώ η δεύτερη τον Ιανουάριο του 2020. Κατά την τελευταία συνεδρίαση, εγκρίθηκε ο εσωτερικός κανονισμός της, ενώ πραγματοποιήθηκαν οι εναρκτήριες συνεδριάσεις των υποεπιτροπών που είναι αρμόδιες για τεχνικά, κανονιστικά και εμπορικά ζητήματα.

Εικόνα 13: Ο αγωγός EASTMED

Μία θεματική ενότητα αυτού του φόρουμ είναι και η κατασκευή ή μάλλον καλύτερα η δυνατότητα κατασκευής ενός αγωγού που θα ένωνε την ανατολική Μεσόγειο με την Ευρώπη, του επονομαζόμενου EastMed (East Mediterranean Pipeline).⁶⁰ Η αρχική φιλοδοξία γεννήθηκε από το μέγεθος των κοιτασμάτων της Κύπρου και σε συσχέτιση με τις προσδοκίες αξιοποίησής τους. Δυστυχώς όμως το όραμα κατασκευής ενός τέτοιου αγωγού έρχεται αντιμέτωπο με ποικίλες

⁵⁸ Η Ελλάδα κύρωσε το Καταστατικό του EMGF με τον ν.4769/2021 (ΦΕΚ Α14 – 29.01.2021)

⁵⁹ Κολώνας, Χ. (13 Ιανουαρίου 2020). *Αναβαθμίζεται σε Διακρατικό Οργανισμό το East Med Gas Forum*. Energy Press. Διαθέσιμο από: <https://energypress.gr/news/h-kolonas-anavathmizetai-se-diakratiko-organismo-east-med-gas-forum> [Τελευταία επίσκεψη στις 13 Δεκεμβρίου 2021]

⁶⁰ Karagianni. 2021. *Energy: Factor of Stability or Conflict in the Eastern Mediterranean?*

δυσχέρειες, όπως οι μεγάλες αποστάσεις συνολικού μήκους 1.900 χλμ., η ιδιομορφία του βυθού και κυρίως τα μεγάλα βάθη (εικ.13).⁶¹

Τέλος, το Φόρουμ για το Φυσικό Αέριο στην Ανατολική Μεσόγειο είναι ανοικτό να δεχθεί ως μέλος κάθε χώρα που μοιράζεται τα κοινά συμφέροντα και τους στόχους του, καθώς και χώρες ή περιφερειακούς ή διεθνείς οργανισμούς που επιθυμούν να παρακολουθούν τις εργασίες του ως Παρατηρητές.

2.5 Μνημόνιο Συνεργασίας Ε.Ε. - Αιγύπτου στον τομέα του φυσικού αερίου

Ήδη από το 2003, η Αίγυπτος συμμετείχε σε μία στρατηγική συνεργασίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μέσω αυτής προωθούσε ζητήματα, όπως η ασφάλεια στον ενεργειακό εφοδιασμό της Ευρώπης, η ενίσχυση της εσωτερικής αγοράς, η παροχή υποστήριξης στον εκσυγχρονισμό των ενεργειακών συστημάτων της Αιγύπτου με την παράλληλη διευκόλυνση υλοποίησης σημαντικών νέων έργων υποδομής στον ενεργειακό τομέα.⁶²

Ο απώτερος σκοπός της συγκεκριμένης συνεργασίας ήταν η Αίγυπτος και οι υπόλοιπες γειτονικές χώρες - εταίροι, από κοινού με την Ε.Ε., να αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις από την αυξανόμενη εξωτερική ενεργειακή εξάρτηση. Επίσης, αποσκοπούσε στην αναγκαιότητα εξέτασης ζητημάτων υποδομής σε περιφερειακό επίπεδο, όπως στην γεωγραφική και τεχνολογική διαφοροποίηση των κοιτασμάτων φυσικού αερίου σε μία πιο διευρυμένη αγορά, όχι μόνο στην ευρωπαϊκή ήπειρο, αλλά και σε όλες τις ηπείρους.

Τον Απρίλιο του 2018, στο πλαίσιο της επίσκεψης του τότε κοινοτικού Επιτρόπου, αρμόδιου για θέματα ενέργειας και κλίματος, Μιγκέλ Αρίας Κανιέτε,⁶³ υπεγράφη μνημόνιο στρατηγικής συνεργασίας μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Αιγύπτου στον τομέα της ενέργειας που αφορούσε την περίοδο 2018-2022.⁶⁴ Σύμφωνα και με δηλώσεις του κ. Κανιέτε, η Ε.Ε. θεωρεί

⁶¹ Karagianni, 2021. *Egypt and the East-Med Gas Reserves*

⁶² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2003. *Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την ανάπτυξη ενεργειακής πολιτικής για τη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση, τις γειτονικές χώρες και τις χώρες εταίρους*. [52003DC0262]. Διαθέσιμο από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52003DC0262&from=IT> [Τελευταία επίσκεψη στις 21 Δεκ. 21]

⁶³ Πρεσβεία της Ελλάδος στο Κάιρο, Απρίλιος 2018. *Αίγυπτος Οικονομικές Επιχειρηματικές Ειδήσεις*. Σελ.14. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <http://www.sate.gr/nea/Egypt_03052018.pdf> [Τελευταία επίσκεψη στις 16 Δεκ. 21]

⁶⁴ Herranz, 2019

την Αίγυπτο ως ενεργειακό κόμβο παγκόσμιας εμβέλειας και τονίζει ότι οι μεταρρυθμίσεις που έχουν γίνει στον κλάδο της ενέργειας δίνουν σημαντικό προβάδισμα στην Αίγυπτο για έξοδο από την δυσμενή οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκεται.⁶⁵

Στις 20 Δεκεμβρίου 2018, πραγματοποιήθηκε το Συμβούλιο Σύνδεσης Αιγύπτου και Ε.Ε. όσον αφορά την πρόοδο για την υλοποίηση των προτεραιοτήτων της εταιρικής σχέσης των δύο μελών της περιόδου 2017 - 2020. Κατά τη διάρκεια αυτού η Φετερικά Μογκερίνι, Ύπατη Εκπρόσωπος της Ε.Ε. για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, τόνισε τα παρακάτω⁶⁶:

«Η σημερινή σύνοδος κατέδειξε για άλλη μια φορά ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Αίγυπτος είναι σημαντικοί εταίροι και ότι η βιώσιμη σταθερότητα και οικονομική ανάπτυξη της Αιγύπτου έχει ουσιαστική σημασία για όλους μας· για τους Αιγύπτιους πρώτα και κύρια, αλλά και για την Ευρωπαϊκή Ένωση, για τα κράτη μέλη μας και για ολόκληρη την περιοχή.»

Τέλος, σημειώνεται ότι το ύψος των κοινοτικών κονδυλίων και επιχορηγήσεων που είχαν διατεθεί μέχρι το 2019 στην υποστήριξη και υλοποίηση έργων και προγραμμάτων του ενεργειακού τομέα στην Αίγυπτο, ανέρχεται σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σε πάνω από 300 εκατομμύρια ευρώ. Παράλληλα, διατέθηκαν υπό μορφή δανείων με ευνοϊκούς όρους, κεφάλαια που υπερβαίνουν το €1 δισεκατ., από ευρωπαϊκούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς.

2.6 Ενεργειακός διάλογος ΗΠΑ - Αιγύπτου

Τον Ιούλιο του 2019, με την συμμετοχή του Αμερικανού Υφυπουργού Ενέργειας, Ρικ Περί, στη σύνοδο του East Mediterranean Gas Forum στο Κάιρο, η Αίγυπτος και οι ΗΠΑ υπέγραψαν μνημόνιο για τον μεταξύ τους ενεργειακό διάλογο. Η έναρξη του στρατηγικού αυτού διαλόγου, κηρύχθηκε λίγους μήνες αργότερα, στο πλαίσιο της επίσκεψης του νέου υπουργού Ενέργειας της Αμερικής, Ντάν Μπρουγιέτ, στο Κάιρο της Αιγύπτου.⁶⁷

⁶⁵ Ωστόσο, προσθέτει ότι θα χρειαστούν περισσότερες μεταρρυθμιστικές διατάξεις για να μηδενιστεί το χρέος.

⁶⁶ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2018. *Συμβούλιο Σύνδεσης ΕΕ-Αιγύπτου, 20 Δεκεμβρίου 2018*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.consilium.europa.eu/el/meetings/international-ministerial-meetings/2018/12/20/#> [Τελευταία επίσκεψη στις 15 Δεκ 21]

⁶⁷ Ibid. Karagianni

Όπως δήλωσε ο ίδιος ο Αμερικανός υπουργός⁶⁸, το ενδιαφέρον των ΗΠΑ εστιάζεται στην ανάπτυξη των κλάδων πετρελαίου και φυσικού αερίου στην Αίγυπτο. Παράλληλα στοχεύουν στην ενίσχυση των συνεργασιών στον τομέα των τεχνολογιών παραγωγής, εξοικονόμησης και αξιοποίησης ηλεκτρικής ενέργειας. Χαρακτηριστικά τόνισε ότι:

«Οι δύο χώρες θα χρησιμοποιήσουν το διμερή διάλογο προκειμένου να ενισχύσουν τη μεταξύ τους συνεργασία σε τομείς κοινού ενδιαφέροντος, όπως η ενδυνάμωση του διμερούς εμπορίου ενεργειακών προϊόντων, η ενίσχυση της τεχνογνωσίας στον ενεργειακό τομέα, η προώθηση τεχνολογιών καθαρού άνθρακα για την παραγωγή ενέργειας, η ενίσχυση της ενεργειακής αποδοτικότητας και η προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, καθώς και η προώθηση τεχνολογιών πράσινων κτιρίων, έξυπνων δικτύων».

Η εκκίνηση του διμερούς στρατηγικού ενεργειακού διαλόγου με τις ΗΠΑ αντικατοπτρίζει την αμερικανική στήριξη τόσο στην πρωτοβουλία του East Mediterranean Gas Forum (EMGF), όσο και στην ανάδειξη της Αιγύπτου σε ενεργειακό περιφερειακό κόμβο τόσο για το φυσικό αέριο, όσο και για την ηλεκτρική ενέργεια.

Επιπρόσθετα, τον Νοέμβριο του ίδιου έτους επιτεύχθη συμφωνία μεταξύ της αιγυπτιακής κυβέρνησης και του αμερικανικού οργανισμού αναπτυξιακών χρηματοδοτήσεων (International Development Finance Corporation – DFC), για τη χρηματοδότηση επενδύσεων αξίας \$430 εκατ. από τον αμερικανικό όμιλο Noble Energy. Ο σκοπός της χρηματοδότησης ήταν για την αναβάθμιση και έναρξη λειτουργίας του υποθαλάσσιου τμήματος του αγωγού φυσικού αερίου East Mediterranean Gas (EMG).

2.7 Σύνδεση αιγυπτιακών και ισραηλινών κοιτασμάτων

Ιδιαίτερες σημαντικές στρατηγικές κινήσεις στο πλαίσιο της ανάδειξης του αιγυπτιακού κράτους σε διαμετακομιστικό περιφερειακό κόμβο στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου έγιναν και με το Ισραήλ.

Αρχικά, τον Φεβρουάριο του 2018, η αιγυπτιακή εταιρία Dolphinus Holdings υπέγραψε δύο συμφωνίες για την αγορά φυσικού αερίου από την ισραηλινή Delek Drilling και την αμερικανική Noble Energy, οι οποίες δραστηριοποιούνται στα ισραηλινά κοιτάσματα Ταμάρ και

⁶⁸ Ηλιάδη, Κ., 2019. *Η Γεωγραφία του Φυσικού Αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο*. Energy Press. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <<https://energypress.gr/news/i-geografia-toy-fysikoy-aerioy-stin-anatoliki-mesogeio>> [Τελευταία ενημέρωση στις 15 Δεκ 21]

Λεβιάθαν αντίστοιχα. Οι εν λόγω συμφωνίες αντιστοιχούν σε αγορά φυσικού αερίου αξίας \$15 δισεκατομμύρια σε χρονικό ορίζοντα δεκαετίας.

Τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, οι όμιλοι Noble Energy και Delek Drilling υπέγραψαν συμφωνία με τον αιγυπτιακό όμιλο East Gas Company (EGC)⁶⁹ για την απόκτηση μετοχικού μεριδίου της τάξεως του 39%, στην εταιρεία που διαχειρίζεται τον αγωγό East Mediterranean Gas. Ο απώτερος σκοπός της κίνησης αυτής ήταν η μεταφορά του Φ.Α. από το Ισραήλ στην Αίγυπτο, με δεδομένο ότι η συγκεκριμένη συμφωνία δίνει τη δυνατότητα στις τρεις εταιρείες να έχουν πρόσβαση στον αγωγό East Mediterranean Gas.⁷⁰ Σημειώνεται επίσης, ότι οι ανωτέρω τρεις όμιλοι ως κοινοπραξία με την επωνυμία EMED, είχαν αγοράσει το έτος 2018 ποσοστό του αγωγού EMG, έναντι τιμήματος \$518 εκατ.

Τον Οκτώβριο του 2019, οι τρεις προαναφερθέντες όμιλοι, προέβησαν σε τροποποιήσεις της υπογραφείσας συμφωνίας του Φεβρουαρίου του 2018, με σκοπό την αύξηση της ποσότητας ισραηλινού φυσικού αερίου που τροφοδοτεί την Αίγυπτο κατά 34%. Η κίνηση αυτή αυξάνει τη συνολική αξία του φυσικού αερίου που προβλεπόταν στη συμφωνία του 2018, στα \$19,5 δισ., αντί \$15 δισ. Συνεπώς οι εν λόγω τροποποιήσεις προβλέπουν ότι οι ποσότητες που θα φορτωθούν προς την Αίγυπτο από το κοίτασμα Λεβιάθαν θα φτάσουν τα 60 δισ. κυβικά μέτρα σε χρονικό ορίζοντα 15ετίας, ενώ παράλληλα μειώνονται οι προερχόμενες από το κοίτασμα Ταμάρ ποσότητες φυσικού αερίου από τα 32 δισ. κυβικά μέτρα που ήταν στην προηγούμενη συμφωνία στα 25,3 δισ. κυβικά μέτρα. Σύμφωνα με εκτιμήσεις ειδικών του κλάδου, οι συγκεκριμένες ποσότητες φυσικού αερίου θα διοχετευτούν στην εσωτερική αγορά της Αιγύπτου προς κάλυψη των συνεχώς αυξανόμενων αναγκών του κράτους.

Στο τέλος του 2019 δημιουργήθηκε ένα κλίμα ανησυχίας και αβεβαιότητας στην Αίγυπτο σχετικά με την έναρξη των φορτώσεων φυσικού αερίου από το Ισραήλ. Ο λόγος για αυτή την αναστάτωση ήταν τα αντιφατικά δημοσιεύματα του ισραηλινού Τύπου που αναφερόντουσαν από τη μία πλευρά σε θετικές εξελίξεις με τον Ισραηλινό Υπουργό Ενέργειας, Δρ. Γιουβάλ Στέινιτζ, να οριστικοποιεί την έγκριση των εξαγωγών φυσικού αερίου στην Αίγυπτο και τις απαιτήσεις της ισραηλινής κρατικής εταιρείας ηλεκτρισμού Israeli Electricity Corporation έναντι της Αιγύπτου για τη διακοπή φορτώσεων αιγυπτιακού αερίου προς το Ισραήλ το έτος 2012, δια της αποδοχής αποζημιώσεων ύψους \$500 εκατ. από τους αιγυπτιακούς κρατικούς ομίλους EGPC και EGAS εντός μάλιστα περιόδου 8 ½ ετών. Ενώ από την άλλη μεριά, αρκετά δημοσιεύματα αναφερόντουσαν σε δικαστική απόφαση που «πάγωσε» την εκκίνηση παραγωγής από το

⁶⁹ Η EGC είναι θυγατρική εταιρεία της κρατικής EGAS με αντικείμενο τη μεταφορά φυσικού αερίου.

⁷⁰ Ο EMG είναι μήκους 90 χλμ. και ξεκινά από την πόλη Άσκελον του Ισραήλ και φθάνει με υποθαλάσσιους αγωγούς στην πόλη αλ-Άρις, βόρεια της Χερσονήσου του Σινά, ενώ από εκεί συνεχίζει ως υπέργειος αγωγός έως την περιοχή του Πορτ Σαϊντ.

Λεβιάθαν, κατόπιν καταγγελιών από τοπικές Αρχές και περιβαλλοντολογικές οργανώσεις για αυξημένες εκπομπές αερίων και ρύπανση του περιβάλλοντος. Εν τέλη τα ανωτέρω προβλήματα λύθηκαν και στις 14 Ιανουαρίου 2020 ξεκίνησε η ροή ισραηλινού φυσικού αερίου προς την Αίγυπτο. Κατά την παρούσα φάση η ροή του φυσικού αερίου από το Ισραήλ στην Αίγυπτο διαμέσω του αγωγού EMG αφορά, τις αρχικά συμφωνημένες ποσότητες της τάξεως των 200 εκατ. κ.π. ετησίως.

Στις αρχές του έτους οι δύο χώρες διεύρυναν τη συνεργασία τους στον ενεργειακό τομέα με την έναρξη συνομιλιών για επίτευξη συμφωνίας, με αντιπροσώπους τον Υπουργό Πετρελαίου και Ορυκτών Πόρων της Αιγύπτου, Τάρεκ ελ-Μόλα και τον Ισραηλινό ομόλογό του Γιουβάλ Στάινιντζ. Βασικό θέμα των συνομιλιών αυτών είναι η σύνδεση του κοιτάσματος Φ.Α. Λεβιάθαν του Ισραήλ με εγκαταστάσεις που ανήκουν στην αιγυπτιακή εταιρεία υδροποιημένου Φ.Α., μέσω ενός υπεράκτιου αγωγού.

Η συμφωνία αυτή συμπίπτει με την έναρξη λειτουργίας του εργοστασίου στην πόλη Νταμίετα και την εξαγωγή υδροποιημένου φυσικού αερίου στην Ευρώπη μετά από οχτώ χρόνια παύσης. Μέσω λοιπόν αυτής της συμφωνίας το Ισραήλ θα μπορεί να εξάγει φυσικό αέριο στην Ευρώπη.⁷¹ Επίσης, έχει ιδιαίτερη σημασία και σε πολιτικό, αλλά και σε διπλωματικό επίπεδο. Υποδεικνύει ένα τέλος στη φιλοδοξία της Τουρκίας να εξασφαλίσει μερίδιο από τον φυσικό πλούτο της Ανατολικής Μεσογείου είτε απευθείας με τον έλεγχο των πηγών, είτε ως κόμβος μεταφοράς του φυσικού αερίου. Επιπρόσθετα, με την συμφωνία αποδυναμώνεται το έργο του αγωγού East Med που θα κατέληγε στην Ελλάδα, ένα έργο που από την πρώτη στιγμή είχε περισσότερο πολιτικό χαρακτήρα, καθώς λόγω του μεγάλου κόστους και των συνθηκών στην πετρελαϊκή αγορά είναι εξαιρετικά δύσκολο να υλοποιηθεί.

Επιπρόσθετα, η Αίγυπτος κατάφερε μέσω του Φόρουμ Φυσικού Αερίου Ανατολικής Μεσογείου να ενώσει αραβικές χώρες με το Ισραήλ, ενισχύοντας έμμεσα την θέση της ως ενεργειακός και διαμετακομιστικός κόμβος της Ανατολικής Μεσογείου. Είναι η πρώτη σημαντική συμφωνία οικονομικής συνεργασίας των δύο χωρών τα τελευταία 42 χρόνια!

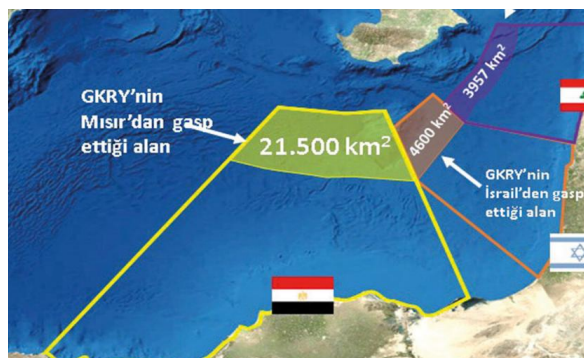
Άλλα θέματα που συζητούνται ανάμεσα σε Αίγυπτο και Ισραήλ είναι φυσικά το Παλαιστινιακό, αλλά και η ενεργειακή τους ανεξαρτησία, συμπεριλαμβανομένης και ενός υποθαλάσσιου πεδίου στη Γάζα, την δημιουργία ενός νέου ηλεκτρικού εργοστασίου στην πόλη Τζενίν, καθώς και την παροχή φυσικού αερίου στους Παλαιστίνιους.⁷²

⁷¹ Μανδαλίδης, Γ. Φεβρουάριος 2021. *Ισραήλ και Αίγυπτος Διευρύνουν η Συνεργασία τους στην Ανατολική Μεσόγειο*. CNN Greece. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.cnn.gr/kosmos/story/255421/israil-kai-aigyptos-dieyrynoyn-ti-synergasia-toys-stin-anatoliki-mesogeio> [Τελευταία επίσκεψη στις 16 Δεκ. 21]

⁷² Σχοινάς, Δ. Οκτώβριος 2021. *Η Ειρήνη του Κάμπ Ντέιβιντ και τα Αποτελέσματά της στις σχέσεις Ισραήλ-Αιγύπτου*. Όμιλος Διεθνών & Ευρωπαϊκών Θεμάτων - ΟΔΕΘ. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://odeth.eu/%CE%B7-%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%AE%CE%BD%CE%B7->

2.8 Μνημόνιο Συνεργασίας Αιγύπτου και Παλαιστινιακής Αρχής

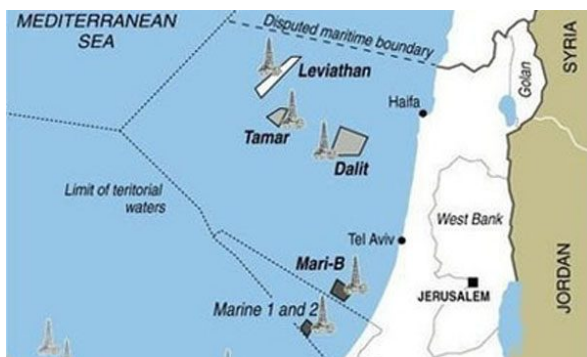
Σύμφωνα με το επίσημο Παλαιστινιακό Πρακτορείο Ειδήσεων (WAFA)⁷³ στις αρχές του 2021, η Αίγυπτος υπέγραψε με την Παλαιστινιακή Αρχή Μνημόνιο Συνεργασίας (Memorandum of Understanding- MoU) για την ανάπτυξη του φυσικού αερίου στα ανοικτά της Λωρίδας της Γάζας (εικ.14). Η υπογραφή του έγινε στα πλαίσια της επίσκεψης του Αιγύπτου

Εικόνα 14: Κοιτάσματα Marine 1&2 στη Λωρίδα της Γάζας

Υπουργού Πετρελαίου, Τάρεκ ελ-Μόλα, στη Παλαιστίνη, αντικατοπτρίζοντας έτσι την άμεση πρόθεση της χώρας του για συνεργασία. Στην συνάντηση βρισκόντουσαν μεταξύ άλλων και ο Πρόεδρος της Παλαιστινιακής Αρχής Μαχμούντ Αμπάς, ο ισραηλινός Πρωθυπουργός Μπένζαμιν Νετανιάχου και ο ισραηλινός υπουργός ενέργειας Γιουβάλ Στάνιτς.⁷⁴

Υστερα από σχετικές ανακοινώσεις του αραβικού CNN και του WAFA, οι συνεργαζόμενες εταιρείες Gaza Marine και η EGAS υπέγραψαν συμφωνία στην οποία συμμετέχουν επιπρόσθετα το Ταμείο Επενδύσεων και η Εταιρεία Συνεργατών της Ένωσης, προκειμένου να συνεργαστούν στην ανάπτυξη του πεδίου φυσικού αερίου της Γάζας καθώς και στην κατασκευή της απαραίτητης υποδομής.

Εικόνα 15: Εκτάσεις συνοδευόμενων θαλάσσιων περιοχών Αιγύπτου - Λωρίδας της Γάζας - Ισραήλ

<https://english.wafa.ps/> [Τελευταία επίσκεψη 20 Δεκ. 21]

⁷³ WAFA News Agency. Επίσημη ιστοσελίδα: <https://english.wafa.ps/> [Τελευταία επίσκεψη στις 16 Δεκ 21]

⁷⁴ Refaat, T. Φεβρουάριος 2021. *Egypt, Palestine Sign MoU to Develop Gas Field off Gaza Coast*. SADA Elbaland English. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://see.news/egypt-palestine-sign-mou-to-develop-gas-field-off-gaza-coast/> [Τελευταία επίσκεψη στις 16 Δεκ 21]

Μέρος του φυσικού αερίου της περιοχής θα δοθεί στην ίδια την Παλαιστίνη για κάλυψη των αναγκών της και μέρος θα εξαχθεί στην Αίγυπτο.

Οι εξελίξεις αυτές έχουν και πολιτική σημασία σε ότι αφορά τους ισραηλινούς σχεδιασμούς για εξαγωγή φυσικού αερίου. Προχωρώντας με την κατασκευή αγωγού από το Ισραήλ προς την Αίγυπτο θα πρέπει να αναμένεται ότι μπαίνει ένα οριστικό τέλος όσον αφορά το θέμα του αγωγού προς την Τουρκία. Ακόμη ένα μήνυμα προς την Άγκυρα αποτελεί και η συμφωνία που υπέγραψε ο Αιγύπτιος υπουργός Τάρεκ ελ-Μόλα με τους Παλαιστίνιους για την πραγματοποίηση ερευνών ανοικτά της Λωρίδας της Γάζας.

2.9 Τριμερής συνεργασία Ελλάδας - Αιγύπτου - Κύπρου

Μέχρι σήμερα καμία συνεργασία μεταξύ των τριών χωρών για το φυσικό αέριο δεν έχει υλοποιηθεί. Ωστόσο, δηλώσεις για μια τέτοια πρόθεση έχουν γίνει από όλες τις εμπλεκόμενες πλευρές. Ήδη από τα τέλη του 2014, οι τρεις τότε υπουργοί Ενέργειας των κρατών μελών είχαν ξεκινήσει συζητήσεις για ενδεχόμενη ενεργειακή συνεργασία.⁷⁵ Μάλιστα, σε δηλώσεις του υπουργού ενέργειας της Αιγύπτου, Σιερίφ Ισμαήλ, προς τον Κύπριο ομόλογό του, Γεώργιο Λακκοτρύπη, είχαν δοθεί διαβεβαιώσεις ότι η χώρα του μπορούσε να εισάγει όσες ποσότητες φυσικού αερίου μπορούσε να εξάγει η Κύπρος. Είχε τονίσει παράλληλα την σημασία της ανακάλυψης αποθεμάτων υδρογονανθράκων για την ασφάλεια στην περιοχή, όπως διαφαίνεται στην κάτωθι δήλωσή του:

« η ανακάλυψη σημαντικών αποθεμάτων υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο μπορεί και πρέπει να χρησιμεύσει ως καταλύτης για μια ευρύτερη συνεργασία σε περιφερειακό επίπεδο, συνεισφέροντας έτσι στην ειρήνη και σταθερότητα στην περιοχή»

Η επισημοποίηση της τριμερούς συνεργασίας έγινε τον Οκτώβριο του 2016 στο Κάιρο, στην 4η Σύνοδο Κορυφής των Πρωθυπουργών της Ελλάδας, της Αιγύπτου και της Κύπρου για το περιβάλλον.⁷⁶ Στο πλαίσιο της Συνόδου αυτής, εκτός από την τριμερή Διακήρυξη των

⁷⁵ Το Βήμα, Νοέμβριος 2014. *Συνάντηση Ελλάδας-Κύπρου-Αιγύπτου για ενεργειακή συνεργασία*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.tovima.gr/2014/11/25/politics/synantisi-elladas-kyproy-aigyptoy-gia-energeiaki-synergasia/> [Τελευταία επίσκεψη στις 16 Δεκ 21]

⁷⁶ Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας, *Τριμερείς συνεργασίες Ελλάδας με Κύπρο-Ισραήλ και Κύπρο-Αίγυπτο στον τομέα του Περιβάλλοντος*. Διαθέσιμο από την επίσημη ιστοσελίδα: <<https://ypen.gov.gr/trimereis-synergasies-elladas-me-kypro-israil-kai-kypro-aigypto-ston-tomea-tou-perivallontos/>> [Τελευταία επίσκεψη στις 16 Δεκ. 21]

Πρωθυπουργών των κρατών, υπεγράφη και η Διακήρυξη Πρόθεσης Συνεργασίας (Joint Declaration of Intent on Cooperation in the Field of Environmental Protection) μεταξύ των τριών Υπουργείων Περιβάλλοντος.⁷⁷

Ωστόσο, λόγω των επιθετικών ενεργειών της Τουρκίας, της πανδημίας του COVID-19 και της δυσμενούς οικονομικής κατάστασης των διεθνών πετρελαϊκών κολοσσών, σχεδόν όλες οι δραστηριότητες έρευνας, ανάπτυξης και εξόρυξης υδρογονανθράκων που αφορούν την Κύπρο έχουν σταματήσει από το 2019. Στον αντίποδα αυτού, και εν μέσω της διαρκούς προσπάθειας της Αιγύπτου να καταστεί ενεργειακός κόμβος της Ανατολικής Μεσογείου, ο Αιγύπτιος Πρόεδρος, Αμπντέλ Φατάχ αλ- Σίσι και ο Έλληνας Πρωθυπουργός, Κυριάκος Μητσοτάκης, σε συνάντησή τους τον Μάρτιο του 2021, αναφέρθηκαν στην ενίσχυση της διμερούς συνεργασίας των δύο χωρών, ιδίως στον τομέα της ενέργειας και της ευρύτερης Ανατολικής Μεσογείου.

Απτή αποκορύφωση της τριμερούς συνεργασίας αποτελεί το μνημόνιο για την ηλεκτρική διασύνδεση της Ευρώπης μέσω καλωδίου από την Αίγυπτο με ενδιάμεσο σταθμό την Ελλάδα, που υπεγράφη κατά την διάρκεια της 9^{ης} Τριμερούς Συνόδου στην Αθήνα τον Οκτώβριο του 2021 από τις τρεις χώρες.⁷⁸ Λίγες μέρες αργότερα στο συνέδριο «1st ESG Summit»,⁷⁹ ο Πρωθυπουργός της ελληνικής κυβέρνησης, Κυριάκος Μητσοτάκης, υπογράμμισε για μία ακόμη φορά τη σημασία που έχει η Ανατολική Μεσόγειος για την ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης, δηλώνοντας πως το φυσικό αέριο από την Κύπρο, το Ισραήλ και την Αίγυπτο πρέπει να εξαχθεί στην Ευρώπη.⁸⁰

Επίσης, κατά την διάρκεια του συγκεκριμένου συνεδρίου ο οικονομολόγος Τζέφρι Σακς, πρόσθεσε πως η Ανατολική Μεσόγειος είναι κρίσιμη για την Ευρώπη, διευκρινίζοντας την υποστήριξη που πρέπει να δοθεί στα δύο κράτη της ΕΕ, των οποίων τα κυριαρχικά δικαιώματα

⁷⁷ Υπουργείο Εξωτερικών, Οκτώβριος 2016. *Final Declaration The Trilateral Summit of Egypt, Greece and Cyprus (Cairo, 11 October 2016)*. Διαθέσιμο από την επίσημη ιστοσελίδα: <https://www.mfa.gr/en/current-affairs/statements-speeches/final-declaration-the-trilateral-summit-of-egypt-greece-and-cyprus-cairo-11-october-2016.html> [Τελευταία επίσκεψη 16 Δεκ 21]

⁷⁸ ΕΘΝΟΣ, Οκτώβριος 2021. *Τριμερής Ελλάδας - Αιγύπτου - Κύπρου: Τα μηνύματα σε Τουρκία*. Διαθέσιμο από: <https://www.ethnos.gr/Politics/article/178963/trimerhselladasaigyptoykyproytamhnymatasetyrkia> [Τελευταία επίσκεψη στις 16 Δεκ. 21]

⁷⁹ Νέδος, Β. Οκτώβριος 2021. *Ενέργεια: Τα σχέδια για το αέριο και η Ε.Ε. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*. Διαθέσιμο από: <https://www.kathimerini.gr/politics/561549442/energeia-ta-schedia-gia-to-acerio-kai-i-e-e/> [Τελευταία επίσκεψη στις 16 Δεκ. 21]

⁸⁰ Ο κ. Μητσοτάκης τόνισε, επίσης, ότι: «αρκετή δουλειά που γίνεται στο Φόρουμ Φυσικού Αερίου της Ανατολικής Μεσογείου (EMGF) βρίσκεται ακριβώς στην κατεύθυνση ώστε να έχουμε μια εναλλακτική πηγή σχετικά φθηνού φυσικού αερίου».

παραβιάζονται κατάφορα από την Τουρκία, αλλά και για την βαρύνουσα σημασία του φυσικού αερίου στην Ευρώπη, δηλώνοντας χαρακτηριστικά:

«αλλά διότι η Ανατολική Μεσόγειος –και αναφέρομαι στην Κύπρο, το Ισραήλ και την Αίγυπτο– θα πρέπει να είναι μια νέα πηγή φυσικού αερίου για την Ε.Ε.».

Τέλος, από την πλευρά του ο Πρόεδρος της Αιγύπτου, Αμπντέλ Φατάχ αλ-Σίσι, αναφερόμενος ειδικά στη συμφωνία για την ηλεκτρική διασύνδεση, την αποτίμησε ως:

«προοίμιο που μας οδηγεί στο κοινό στόχο, που επιδιώκουμε εμείς οι τρεις χώρες και αφορά την ηλεκτρική σύνδεση με όλη την Ευρωπαϊκή ήπειρο»,

προσθέτοντας:

«είναι πολύ σημαντικό να εργαστούμε από κοινού ούτως ώστε να φτιαχτεί ένας αγωγός μεταφοράς από το οικόπεδο Αφροδίτη στους δύο τερματικούς σταθμούς υδροποίησης φυσικού αερίου στο Ιντούκ και στη Λαμιέτη στην Αίγυπτο και τη μεταφορά του μέσω της Ελλάδας προς τα Βαλκάνια και την Κεντρική Ευρώπη, πράγμα το οποίο συνάδει με τις μεγάλες φιλοδοξίες για την δημιουργία του Forum Φυσικού Αερίου της Ανατολικής Μεσογείου στα πλαίσια της περιφερειακής συνεργασίας και της συνεργασίας μεταξύ των χωρών της περιοχής, για την αξιοποίηση των αποθεμάτων υδρογονανθράκων. Συνεργασίας που συνάδει με το διεθνές δίκαιο, που σέβεται την κυριαρχία όλων των χωρών επί των πόρων τους».⁸¹

⁸¹ Σαδανάς, Γ. Οκτώβριος 2021. *Τριμερής Ελλάδα-Κύπρου-Αιγύπτου: Το «project» που αλλάζει τα ενεργειακά δεδομένα στην Ευρώπη.* ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ. Διαθέσιμο από: <https://www.protothema.gr/politics/article/1172962/trimeris-elladas-kyprou-aiguptou-to-project-pou-allazei-ta-energeiaka-dedomena-stin-europi/> [Τελευταία επίσκεψη στις 16 Δεκ. 21]

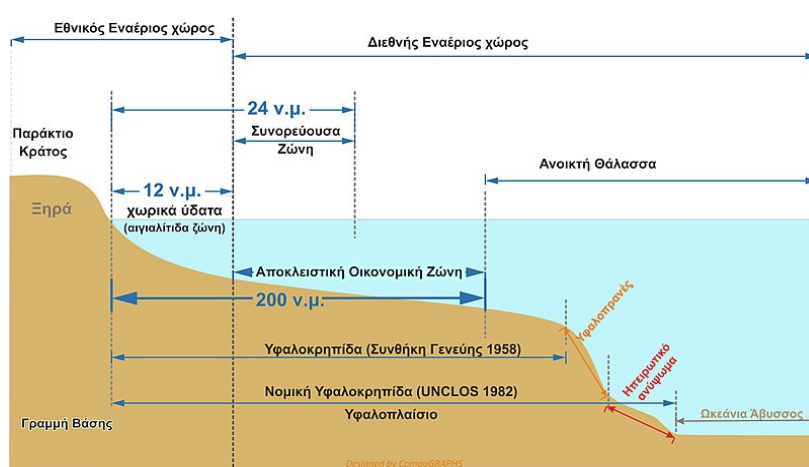
(Αυτή η σελίδα σκοπίμως αφέθηκε κενή)

Κεφάλαιο 3

Συμφωνίες ΑΟΖ με Κύπρο και Ελλάδα

Στην Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1982, για το Δίκαιο της Θάλασσας, στο παράρτημα V, καθορίζεται το ευρύτερο νομικό πλαίσιο της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ), τα όρια της δικαιοδοσίας και αρμοδιότητας των κρατών, οι λειτουργίες της και η νομική φυσιογνωμία.⁸²

Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, ΑΟΖ ορίζεται ως η θαλάσσια ζώνη εκτεινόμενη πέρα από, αλλά και προκειμένη της αιγιαλίτιδας ζώνης (εικ.16).⁸³ Η απόστασή της είναι διακόσια ναυτικά μίλια από την ακτή και περιλαμβάνει τον βυθό, το υπέδαφος, την επιφάνεια της θάλασσας και την θαλάσσια στήλη. Η έκταση της ΑΟΖ μειώνεται ανάλογα με το εύρος της παρακείμενης αιγιαλίτιδας ζώνης. Σε αυτή την ζώνη το παράκτιο κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα με σκοπό την εξερεύνηση, την εκμετάλλευση, τη διατήρηση και τη διαχείριση των θαλάσσιων πόρων της περιοχής, όπως και άλλων δραστηριοτήτων που αφορούν την εξερεύνηση, ενεργειακή εκμετάλλευση της ζώνης (παραγωγή ενέργειας από τον άνεμο, το νερό και τα ρεύματα), κατασκευή τεχνητών νησιών, διαφόρων εγκαταστάσεων και κατασκευών.⁸⁴

Εικόνα 16: Εικονική απεικόνιση ΑΟΖ

⁸² Καρακωστανόγλου, 2001

⁸³ Ε.Ε. Δεκέμβριος 1982. Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 179 της 23/06/1998 σ. 0003 – 0134. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:21998A0623\(01\)&from=PT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:21998A0623(01)&from=PT) [Τελευταία επίσκεψη 18 Δεκ 21]

⁸⁴ Γενικό Επιτελείο Στρατού. Δεκέμβριος 1982. Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <http://www.army.gr/el/organosi/stoiheia-organosis-genikoy-epiteleiou-stratoy/klados/a2-dieythynsi-pliioforion-asfaleias-4> [Τελευταία επίσκεψη 18 Δεκ. 21]

Οι ΑΟΖ που προκύπτουν με βάση την UNCLOS στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου είναι όπως φαίνονται στην εικόνα 17. Η Αίγυπτος ήταν το πρώτο από όλα τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου που σύναψε συμφωνία οριοθέτησης. Εν συνεχεία, με αφορμή τις τουρκικές διεκδικήσεις στην περιοχή, προέβη σε συμφωνία μερικής οριοθέτησης με γειτονικό κράτος.

Εικόνα 17: Οι περιοχές ΑΟΖ της Ανατολικής Μεσογείου με βάση την αρχή της μέσης γραμμής

Η Αίγυπτος, η Κύπρος και η Ελλάδα είναι τρεις χώρες που η ΑΟΖ τους καταλαμβάνει την μεγαλύτερη έκταση στην Ανατολική Μεσόγειο. Παρά το γεγονός ότι ακόμη η Αίγυπτος με την Ελλάδα δεν έχουν καταλήξει σε μία ολοκληρωμένη συμφωνία, για λόγους που θα αναλύσουμε παρακάτω, σε πρόσφατη κοινή τους διακήρυξη οι τρεις ηγέτες τοποθετούνται απέναντι από τις συνεχείς προκλητικές ενέργειες της Τουρκίας δηλώνοντας χαρακτηριστικά τα παρακάτω:

«Υπογραμμίσαμε τη σημασία του σεβασμού της κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων όλων των κρατών στις θαλάσσιες ζώνες τους σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, όπως αντικατοπτρίζεται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS). Στο πλαίσιο αυτό, απορρίψαμε τις παράνομες γεωτρήσεις και σεισμικές έρευνες από τουρκικά σκάφη στην κυπριακή ΑΟΖ / υφαλοκρηπίδα, σε θαλάσσιες περιοχές που έχουν ήδη οριοθετηθεί σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Επίσης, επαναλάβαμε την καταδίκη μας για τις συνεχείς παραβιάσεις του ελληνικού εθνικού εναέριου χώρου και των χωρικών υδάτων στο Αιγαίο Πέλαγος και όλες τις άλλες παράνομες δραστηριότητες σε περιοχές που βρίσκονται εντός της υφαλοκρηπίδας της Ελλάδας, κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου. Ως εκ τούτου, ζητήσαμε από την Τουρκία να απέχει, με συνέπεια και ειλικρίνεια, από προκλήσεις και μονομερείς ενέργειες που

παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο, συμπεριλαμβανομένης της παρενόχλησης ερευνητικών σκαφών έγκυρα αδειοδοτημένων από την Ελλάδα ή την Κύπρο, συμβάλλοντας έτσι σε δημιουργία συνθηκών ευνοϊκών για διάλογο. Υπογραμμίσαμε ότι παραγωγικός διάλογος προσανατολισμένος σε αποτελέσματα δεν μπορεί να διεξαχθεί σε ένα επιθετικό περιβάλλον ή υπό την απειλή χρήσης βίας.»⁸⁵

3.1 Συμφωνίες Οριοθέτησης ΑΟΖ Αιγύπτου & Κύπρου 2003 & 2014

Μέχρι το 2003 κανένα κράτος της Μεσογείου δεν είχε θεσπίσει ΑΟΖ, ωστόσο η δυνατότητα τεχνολογικής εκμεταλλεύσεως των υποθαλασίων κοιτασμάτων σε μεγάλα βάθη από τα παράκτια κράτη οδήγησε στη διακοπή αυτής της άτυπης συμφωνίας που επικρατούσε. Η Αίγυπτος με την Κύπρο ήταν οι πρώτες χώρες στη Μεσόγειο που υπέγραψαν συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ.⁸⁶ Η συμφωνία αυτή ήταν βασισμένη στις διατάξεις της UNCLOS του 1982, την οποία και τα δύο κράτη είχαν υπογράψει.

Εικόνα 18: Η ΑΟΖ Αιγύπτου - Κύπρου

Η οριοθέτηση βασίστηκε στην αρχή της μέσης γραμμής (εικ.18) και με δυνατότητα επανακαθορισμού συμφώνως με την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών.⁸⁷ Ένα κύριο στοιχείο της συμφωνίας ήταν ότι λήφθηκε υπόψη η ανάπτυξη πιθανών κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στη μέση γραμμή και όρισαν την συνεκμετάλλευση αυτών.⁸⁸ Στο τρίτο άρθρο γίνεται πρόβλεψη όσον αφορά την περίπτωση θέσπισης συμφωνίας ενός εκ των δύο κρατών με τρίτο κράτος για

⁸⁵ ΕΡΤ, Οκτώβριος 2021. *Τριμερής Ελλάδας – Κύπρου – Αιγύπτου: Δύο ακόμη μνημόνια συνεργασίας — Ηχηρό μήνυμα προς Τουρκία*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/politiki/live-oi-diloseis-k-mitsotaki-n-anastasiadi-al-sisi-gia-ti-synergasia-elladas-kyproy-aigyptoy/> [Τελευταία επίσκεψη 18 Δεκ. 21]

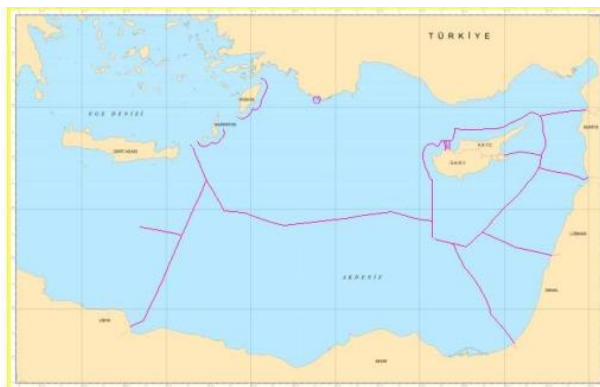
⁸⁶ Τσακίρης, 2018

⁸⁷ *United Nations Convention on the Law of the Sea*. Άρθρο 1. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf [Τελευταία επίσκεψη 18 Δεκ. 21]

⁸⁸ *Ibid.*, Άρθρο 2.

διευθέτηση ΑΟΖ, περιοχής που σχετίζεται με ένα από τα οχτώ σημεία της μέσης γραμμής. Σε αυτή την περίπτωση, τονίζεται ότι η μία πλευρά οφείλει να συμβουλευτεί την άλλη.

Ως προς την Ελλάδα η συγκεκριμένη συμφωνία Αιγύπτου - Κύπρου είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς χρησιμοποιήθηκε ως μέθοδος οριοθέτησης η εφαρμογή της αρχής της

Εικόνα 19: Χάρτης διεκδικήσεων ΑΟΖ της Τουρκίας

μέσης γραμμής και ο σεβασμός των δικαιωμάτων επί της υφαλοκρηπίδας. Με αυτόν το τρόπο συγκροτείται ισχυρό προηγούμενο και πρακτική σε σχέση και συνάρτηση με τις υφαλοκρηπίδες του Καστελλόριζου και των νήσων του νοτίου Αιγαίου, τις οποίες η Τουρκία αμφισβητεί σθεναρά. Ωστόσο, η επίτευξη της ανωτέρω Συμφωνίας ώθησε την Τουρκία να αντιδράσει τον Μάρτιο του 2004⁸⁹ ανακοινώνοντας ότι η ίδια δεν αναγνωρίζει τη Συμφωνία και διεκδικώντας παράλληλα δικαιώματα υφαλοκρηπίδας δυτικά του 32ο μεσημβρινού, ο οποίος εφάπτεται των δυτικών ακτών της Κύπρου (εικ.19).

Τέλος, μετά από σχεδόν δέκα χρόνια από την θέσπιση της πρώτης συμφωνίας ΑΟΖ, στην Μεσόγειο, ακολούθησε μία νέα συμφωνία επιστέγασης της επιθυμίας για ορθή εκμετάλλευση και συνεργασία στην περιοχή, πάντα με αμοιβαίο σεβασμό μεταξύ των εμπλεκόμενων χωρών. Επιπρόσθετα, διευκρινίστηκαν περαιτέρω λεπτομέρειες, όπως τα αντικείμενα που θα καθορίζουν οι Συμφωνίες Καταμερισμού, τις αρμοδιότητες των «Αδειούχων» και την σημασία αυτών,⁹⁰ τον ορισμό της «Μέσης Γραμμής»,⁹¹ τους τρόπους επίλυσης των διαφορών, τις ανταλλασσόμενες πληροφορίες κ.α..

⁸⁹ Permanent Mission of Turkey to the United Nations, 2013. *Verbales/2004/TurkunoDT/4739/N*. Αριθμός 2013/14136816/22273 Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/tur_note_re%20gre_12032013.pdf [Τελευταία επίσκεψη 18 Δεκ. 21]

⁹⁰ «Αδειούχος» σημαίνει οποιοδήποτε πρόσωπο που κατέχει δικαίωμα που δόθηκε από ένα εκ των δύο Μερών να εκτελέσει έρευνα και/ή εκμετάλλευση και/ή ανάπτυξη Υδρογονανθράκων σε δεδομένη περιοχή. (Άρθρο 2 Συνθήκης Μοντέγκο Μπέι)

⁹¹ «Μέση Γραμμή» όπως ορίζεται στη «Συμφωνία Οριοθέτησης». «Εγγύς Περιοχή» σημαίνει την περιοχή μακριά από τη Μέση Γραμμή έως 10 χιλιόμετρα. (Άρθρο 2 Συνθήκης Μοντέγκο Μπέι)

Στον εσωτερικό Νόμο 17 (iii) 2014 της Κυπριακής Δημοκρατίας αναφέρονται μεταξύ άλλων τα παρακάτω⁹²:

«...τα Μέρη επιθυμούν να συνεργαστούν αναφορικά με την ανάπτυξη Υδρογονανθρακικών Πόρων που εκτείνονται εκατέρωθεν της Μέσης Γραμμής, επειδή, αναγνωρίζεται ότι ο πλέον αποτελεσματικός τρόπος ανάπτυξης και εκμετάλλευσης ενός Ταμιευτήρα Υδρογονανθράκων που εκτείνεται εκατέρωθεν της Μέσης Γραμμής μπορεί να επιτευχθεί μέσω συμφωνημένων καθορισμένων διαδικασιών που περιγράφονται σε «Συμφωνίες Καταμερισμού» επειδή, κάθε Μέρος δεσμεύεται να ειδοποιεί το άλλο Μέρος, όταν ένας πιθανός Ταμιευτήρας Υδρογονανθράκων εξευρίσκεται ο οποίος μπορεί να εκτείνεται στην ΑΟΖ του άλλου Μέρους επειδή, κάθε Μέρος έχει το δικαίωμα να έχει πλήρη πρόσβαση στα σχετικά τεχνικά στοιχεία ανακαλύψεων στην Εγγύς Περιοχή από την Μέση Γραμμή μεταξύ των δύο Μερών, για να εξακριβώσει εάν οι ανακαλύψεις μπορούν να εκτείνονται εκατέρωθεν της Μέσης Γραμμής τα μέρη έχουν συμφωνήσει τα ακόλουθα ...».

3.1.1 Μνημόνιο συναντίληψης Αιγυπτιακής Εταιρείας Φυσικού Αερίου (EGAS) – Εταιρείας Υδρογονανθράκων Κύπρου (EYK) - 2015

Απόρροια των δύο προαναφερθεισών συμφωνιών είναι η υπογραφή του Μνημονίου Συναντίληψης μεταξύ της Αιγυπτιακής Εταιρείας Φυσικού Αερίου (EGAS) και της Εταιρείας Υδρογονανθράκων της Κύπρου (EYK), το 2015, για την τεχνική μελέτη εξαγωγής και πώλησης του Κυπριακού αερίου προς την Αίγυπτο.⁹³ Η τελετή υπογραφής έγινε στο Σαρμ ελ-Σείχ στην Αίγυπτο στα πλαίσια των εργασιών της Αιγυπτιακής Οικονομικής Συνόδου.

Σκοπός του συγκεκριμένου μνημονίου είναι να εξετασθούν τεχνικές λύσεις για την μεταφορά φυσικού αερίου από το τεμάχιο 12 «Αφροδίτη» στην Αίγυπτο και να διευκολυνθεί η συνεργασία των δύο χωρών στο πλαίσιο της ανάπτυξης και εκμετάλλευσης του συγκεκριμένου κοιτάσματος μέσω της αξιοποίησης των ήδη υπαρχόντων υποδομών της Αιγύπτου.

Το συγκεκριμένο μνημόνιο λειτουργεί προσθετικά στην ενεργειακή αξία τόσο της Αιγύπτου όσο και της Κύπρου, βελτιώνοντας παράλληλα την χρήση των υπαρχουσών υποδομών.

⁹² «Νόμος που κυρώνει τη συμφωνία πλαίσιο μεταξύ της Κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου αναφορικά με την ανάπτυξη υδρογονανθρακικών πόρων που εκτείνονται εκατέρωθεν της μέσης γραμμής» Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: http://www.cylaw.org/nomoi/arith/1992_3_032.pdf [Τελευταία επίσκεψη 21 Δεκ 21]

⁹³ Πρεσβεία της Ελλάδος στην Κύπρο, 14 Μαρτίου 2015, *Δελτίο Οικονομικής και Επιχειρηματικής Επικαιρότητας*. Σελ. 4. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.ebeth.gr/userdata/modules/Pages/2/3/23684/ENHM.%20DELTI0%204-2015%20ce%9a%cf%8d%cf%80%cf%81%ce%bf%cf%82.pdf> [Τελευταία επίσκεψη στις 18 Δεκ 2021]

Επίσης, τα έργα που επρόκειτο να πραγματοποιηθούν, θα διεξαχθούν σε συνεργασία με τις εταιρείες που εμπλέκονται σε υπεράκτιες δραστηριότητες υδρογονανθράκων (upstream) και στις δραστηριότητες υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG), καταδεικνύοντας με αυτόν τον τρόπο τον δρόμο και για άλλες εταιρείες, όπως η Noble και η BG, να προχωρήσουν σε πιο ουσιαστικά βήματα για συμφωνίες πώλησης φυσικού αερίου από το κοίτασμα «Αφροδίτη» προς την Αίγυπτο.

3.2 Συμφωνία ΑΟΖ Αιγύπτου & Ελλάδας

Μετά την υπογραφή Συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ μεταξύ Αιγύπτου και Κύπρου, ακολούθησαν οι διερευνητικές συζητήσεις για μία αντίστοιχη οριοθέτηση με την Ελλάδα. Ωστόσο, η ελληνοτουρκική διένεξη⁹⁴ και πιο συγκεκριμένα η αμφισβήτηση από την Τουρκία της υφαλοκρηπίδας του Καστελόριζου, της Ρόδου, της Κάσου και αργότερα της Κύπρου, στάθηκε εμπόδιο σε κάθε πιθανή συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Αιγύπτου. Πιο συγκεκριμένα, το κύριο εμπόδιο στην θέσπιση συμφωνίας οριοθέτησης ήταν αρχικά το νησιωτικό σύμπλεγμα της Μεγίστης (Καστελλόριζο). Η Αίγυπτος μέσω της συμφωνίας καλούνταν να πάρει θέση στην ελληνοτουρκική διαμάχη ως προς την επήρεια της συγκεκριμένης νήσου. Η υπογραφή συμφωνίας με την Ελλάδα που θα περιλάμβανε την περιοχή από την Κρήτη έως το τριεθνές με την Κύπρο, αυτομάτως θα αναγνώριζε ότι το Καστελλόριζο και τα γύρω νησιά έχουν πλήρη επήρεια στις σχετικές ΑΟΖ.⁹⁵ Σε αυτή την περίπτωση, θα αποκλειόταν η θαλάσσια συνοριακή σύνδεση Αιγύπτου - Τουρκίας. Από την άλλη πλευρά, μία συμφωνία με την Τουρκία, θα σήμαινε την αποδοχή ότι η θαλάσσια περιοχή ανατολικά της Ρόδου και μέχρι το τριεθνές με την Κύπρο

⁹⁴ Η Ελλάδα υποστηρίζει ότι η υφαλοκρηπίδα και κατ' επέκταση η ΑΟΖ πρέπει να οριοθετηθούν με βάση την αρχή της μέσης γραμμής, ενώ η Τουρκία υποστηρίζει ότι τα νησιά του Αιγαίου δεν έχουν δικαίωμα υφαλοκρηπίδας και κατ' επέκταση ΑΟΖ.

Η διαμάχη ανάγεται από το καλοκαίρι του 1973, μετά τη δημόσια δήλωση του επικεφαλής της χούντας Γεωργίου Παπαδόπουλου, περί ύπαρξης κοιτασμάτων πετρελαίου στο Αιγαίο και εξόρυξης αυτών. Παράλληλα η τουρκική κυβέρνηση παραχώρησε άδεια διεξαγωγής ερευνών για πετρέλαιο σε υποθαλάσσιες περιοχές κοντά σε ελληνικά νησιά. Το 1974 και το 1976 πραγματοποιήθηκαν έρευνες στο Αιγαίο από τουρκικό ωκεανογραφικό σκάφος. Η Ελλάδα αντέδρασε, θεώρησε τη διαμάχη νομική και ζήτησε την προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Η πολυπλοκότητα του ζητήματος ανάγεται στο γεγονός ότι η Τουρκία δεν έχει κυρώσει ούτε τη Διεθνή Συνθήκη για την Υφαλοκρηπίδα του 1958 ούτε τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982, που αφορούν θέματα υφαλοκρηπίδας. Το Δικαστήριο της Χάγης, ωστόσο, έχει δεχτεί ότι τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην υφαλοκρηπίδα αποτελούν διεθνές Γενικού Ιδιωτικού Δικαίου και τα άρθρα 1-3 της Συνθήκης του 1958 ισχύουν για όλα τα κράτη, ανεξάρτητα από το αν την έχουν κυρώσει

⁹⁵ Συρίγος, Α. Δεκέμβριος 2015. *Η Θαλάσσια Οριοθέτηση με την Αίγυπτο*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.kathimerini.gr/politics/842127/i-thalassia-oriothetisi-me-tin-aigypto/> [Τελευταία επίσκεψη στις 18 Δεκ. 21]

ανήκει στην Τουρκία και επομένως η ελληνική υφαλοκρηπίδα δεν θα εφάπτεται με την κυπριακή ΑΟΖ.

Ωστόσο, η εκκρεμής θαλάσσια οριοθέτηση στη εν λόγω περιοχή, ήλθε στην επιφάνεια και μονοπώλησε την επικαιρότητα με το μνημόνιο που σύναψε η Τουρκία με την Λιβύη τον Νοέμβριο του 2019.

Εικόνα 20: Ο χάρτης απεικόνισης Μνημονίου Συνεργασίας Τουρκίας - Λιβύης

3.2.1 Μνημόνιο Συνεργασίας Τουρκίας – Λιβύης για τα θαλάσσια σύνορα

Στις 27 Νοεμβρίου του 2019, στην Κωνσταντινούπολη,⁹⁶ ο Πρόεδρος της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν και ο Πρωθυπουργός της Κυβέρνησης της Εθνικής Συμμαχίας της Λιβύης Φαγέζ αλ Σαράζ, προχώρησαν στην υπογραφή μνημονίου συνεργασίας, το οποίο παραβιάζει κάθε κανόνα διεθνούς δικαίου, σχετικά με τον καθορισμό των θαλάσσιων δικαιοδοσιών⁹⁷ (εικ.18). Παράλληλα, υπεγράφη μεταξύ των δύο πλευρών μνημόνιο συνεργασίας για την Ασφάλεια και Άμυνα. Με ακόλουθη ανακοίνωση, η Άγκυρα, βάσει του εν λόγω μνημονίου

⁹⁶ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Δεκέμβριο 2019. *Μνημόνιο συνεργασίας Τουρκίας Λιβύης για τα θαλάσσια σύνορα*. Κοινοβουλευτικές ερωτήσεις. P-004285/2019. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-9-2019-004285_EL.html [Τελευταία επίσκεψη στις 18 Δεκ. 21]

⁹⁷ Το συγκεκριμένο μνημόνιο στερείται στοιχειώδους νομικού κύρους, τόσο λόγω του τρόπου σύναψής του κατ' ευθεία παράβαση των διατάξεων της Σύμβασης της Βιέννης, όσο και λόγω της παραβίασης διατάξεων της "Σύμβασης του Montego Bay".

Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 46 παρ. 1 της Σύμβασης της Βιέννης και με την νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, η ως άνω πλημμέλεια καθιστά το "τουρκολιβικό μνημόνιο" νομικώς ανυπόστατο καθώς έχει συναφθεί κατά παράβαση κανόνων του εσωτερικού Δικαίου της Λιβύης, ήτοι χωρίς την σύμπραξη της Βουλής των Αντιπροσώπων του Κράτους αυτού.

Σύμφωνα με διατάξεις της "Σύμβασης του Montego Bay" παραβιάζεται η ΑΟΖ του Καστελορίζου, της Καρπάθου, της Ρόδου και της Κρήτης, όπως αυτές έχουν ερμηνευθεί από την νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, συνεπώς το εν λόγω μνημόνιο αποτελεί αρνητικό παράδειγμα παραβίασης του Διεθνούς Δικαίου και της Διεθνούς Νομιμότητας.

κατανόησης για τα θαλάσσια σύνορα, δημοσίευσε νέες μελέτες έρευνας και παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου, από την αυθαίρετη περιοχή ερευνών, που πραγματοποιήθηκαν ένα χρόνο ένα χρόνο αργότερα από το ερευνητικό πλοίο Ορούκ Ρέις.⁹⁸

Η προκλητική και παράνομη συμφωνία παραβιάζει την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας καθώς και τα κυριαρχικά δικαιώματα των εφαπτόμενων στην περιοχή χωρών. Πάραυτα, δέκα μήνες μετά την κατάθεσή του στον ΟΗΕ, την 1^η Οκτωβρίου του 2020, ακολουθήθηκε η τυπική διαδικασία πρωτοκόλλησης από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών.⁹⁹

Στις 27 Ιανουαρίου του 2021, το λιβυκό δικαστήριο έκρινε άκυρα τα διατάγματα της κυβέρνησης Σαράτζ που αφορούσαν το τουρκολιβυκό μνημόνιο καθώς και την συμφωνία στρατιωτικής συνεργασίας με την Τουρκία και ακολούθησαν οι σχετικές αποφάσεις που εξέδωσε το λιβυκό κοινοβούλιο.

3.2.2 Κοινή Διακήρυξη Αιγύπτου – Ελλάδας – Κύπρου

Στο τέλος του ίδιου έτους, στο πλαίσιο της 9^{ης} Τριμερούς Συνόδου Κορυφής για την συνεργασία και τον συντονισμό μεταξύ Ελλάδας,¹⁰⁰ Αιγύπτου και Κύπρου διατυπώθηκε η Κοινή Διακήρυξη που σηματοδοτεί τις κοινές αντιλήψεις για τις εξελίξεις στην περιοχή και το ευρύ φάσμα συνεργασίας των τριών χωρών, στους τομείς της ενέργειας και του περιβάλλοντος. Μεταξύ όλων των θεμάτων που αναλύθηκαν οι τρεις ηγέτες ο Κυριάκος Μητσοτάκης, Πρωθυπουργός της Ελληνικής Δημοκρατίας, ο Νίκος Αναστασιάδης, Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας και ο Αμπντέλ Φατάχ αλ-Σίσι, Πρόεδρος της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου κάλεσαν την Τουρκία να απέχει από προκλήσεις και μονομερείς ενέργειες που παραβιάζουν το Διεθνές Δίκαιο, όπως η παρενόχληση ερευνητικών πλοίων που έχουν αδειοδοτηθεί από την Ελλάδα ή την Κύπρο.¹⁰¹ Επιπλέον, απέρριψαν και καταδίκασαν το παράνομο τουρκολιβυκό

⁹⁸ Με βάση αυτό το μνημόνιο κατανόησης και συνεργασίας το 2020 η Τουρκία έκανε έρευνες στην περιοχή με το Ουρούκ Ρέις.

⁹⁹ Η ενέργεια αυτή δεν προσδίδει νομιμότητα στα πρωτοκολλημένα κείμενα, ούτε σημαίνει την αναγνώριση του περιεχομένου από τα Ηνωμένα Έθνη, είναι απλά μια τυποποιημένη διαδικασία.

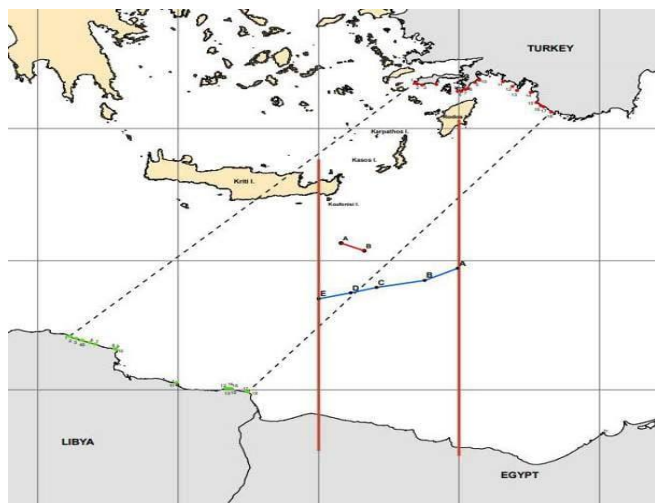
¹⁰⁰ Ελληνική Δημοκρατία, Πρωθυπουργός Οκτώβριος 2021. *9η Τριμερής Σύνοδος Κορυφής Ελλάδας-Κύπρου-Αιγύπτου Κοινή Διακήρυξη*. Διαθέσιμο στην επίσημη ιστοσελίδα: <https://primeminister.gr/2021/10/19/27737> [Τελευταία επίσκεψη 18 Δεκ. 21]

¹⁰¹ Η Καθημερινή της Κυριακής. 11 Ιουλίου 2021. σελ.12: «...οι πρώτες ανεπιτυχείς προσπάθειες του πληρώματος του πλοίου *Nautical Geo* να προχωρήσει στις έρευνες για τη χάραξη της πιθανής μελλοντικής πορείας του αγωγού *East Med*, σε αποστολή την οποία είχε αναλάβει με ανάθεση από Ελλάδα, Κυπριακή Δημοκρατία και Ισραήλ. Εκτοτε στην πραγματικότητα βρίσκεται σε εξέλιξη ένα «κρυφό», όπου κάθε φορά που το *Nautical Geo* βγαίνει από τα 6 ν.μ. των χωρικών υδάτων της Κρήτης, η Τουρκία αμφισβητεί τη

μνημόνιο όπως και τις παράνομες γεωτρήσεις και σεισμικές έρευνες των τουρκικών ερευνητικών πλοίων σε θαλάσσιες περιοχές που έχουν ήδη οριοθετηθεί σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο.

3.2.3 Η Συμφωνία μερικής οριοθέτησης της ΑΟΖ Αιγύπτου – Ελλάδας

Στις 6 Αυγούστου του 2020, η Αίγυπτος και η Ελλάδα υπέγραψαν συμφωνία μερικής οριοθέτησης της ΑΟΖ. Η κύρωση της προβλέπεται στον Νόμο 4717/2020¹⁰² της Ελλάδος και δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 164/Α/28-8-2020.¹⁰³ Τέσσερις μήνες αργότερα, τον Δεκέμβριο του 2020, η εν λόγω Συμφωνία αναρτήθηκε στην επίσημη ιστοσελίδα της Διεύθυνσης Ωκεάνιων Υποθέσεων και του Δικαίου της Θάλασσας του ΟΗΕ από το Γραφείο Νομικών Υποθέσεων της

Εικόνα 21: Ο χάρτης της συμφωνίας μερικής οριοθέτησης ΑΟΖ Αιγύπτου-Ελλάδας

Γραμματείας των Ηνωμένων Εθνών. Η σημασία της προαναφερθείσας ανάρτησης δεν έγκειται μόνο στο γεγονός της σχετικά ταχύτατης δημοσίευσης, αλλά και στο ότι εκείνη την περίοδο πρόεδρος της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ ήταν ο Τούρκος Βολκάν Μποζκίρ.¹⁰⁴

νομιμότητα των ερευνών και τις παρεμποδίζει. Το αντεπιχείρημα συνίσταται, βεβαίως, στο ότι η Ελλάδα έχει υπογράψει ανάλογη συμφωνία με την Αίγυπτο, που ακυρώνει το τουρκολιβικό μνημόνιο.»

102 Νόμος 4717/2020 - ΦΕΚ 164/Α/28-8-2020. Διαθέσιμος στο διαδίκτυο από: <https://www.e-nomothesia.gr/diethneis-suntheke/nomos-4717-2020-phek-164a-28-8-2020.html> [Τελευταία επίσκεψη στις 18 Δεκ. 21]

103 Ειδικά για Κύρωση της Συμφωνίας με την Αίγυπτο για την οριοθέτηση ΑΟΖ ο νόμος ορίζει στο άρθρο τρίτο «Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και της Συμφωνίας που κυρώνεται από την πλήρωση των προϋποθέσεων της περ. β) του άρθρου 5 αυτής», αναφέρει το άρθρο 3 του παραρτήματος των συμφωνιών κάτι που σημαίνει πως είναι και επισήμως πλέον Νόμος του κράτους.

104 General Assembly of United Nations. *President of the 74th session- Volkan Bozkir*. Επίσημη ιστοσελίδα: <https://www.un.org/pga/74/election-of-the-75th-president-of-the-general-assembly/volkan-bozkir/> [Τελευταία επίσκεψη 18 Δεκ. 21]

Η εν λόγω Συμφωνία περιλαμβάνει πέντε άρθρα και στο προοίμιό της αναφέρεται ρητώς ότι τα δύο κράτη αναγνωρίζουν τη Σύμβαση του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS), ενώ στο Άρθρο 1 ορίζεται σαφώς ότι οι δύο πλευρές συμφώνησαν στην θέσπιση γραμμής οριοθέτησης (εικ.19) με συντεταγμένες σημείων που αναλύονται στο Παράρτημα Α.

Επιπλέον των ανωτέρω, διευκρινίζεται – προβλέπεται ότι αν οποιοδήποτε από τα δύο συμβαλλόμενα κράτη αρχίσει διαπραγματεύσεις με σκοπό την οριοθέτηση ΑΟΖ με έτερο κράτος που μοιράζεται με τα δύο προαναφερθέντα τις θαλάσσιες ζώνες τους, το κράτος αυτό προτού καταλήξει σε συμφωνία θα πρέπει να διαβουλευθεί και να ενημερώσει το έτερο συμβεβλημένο μέλος της Συμφωνίας. Παράλληλα, προβλέπεται ότι στις περιοχές που υπάρχουν φυσικοί πόροι εκτεινόμενοι και στις δύο ΑΟΖ, τότε οι δύο συμβαλλόμενες χώρες θα συνεργαστούν στο πλαίσιο εύρεσης μίας συμφωνίας συνεκμετάλλευσης.

Η εν λόγω συμφωνία ΑΟΖ Αιγύπτου και Ελλάδος σκοπίμως υπεκφεύγει / αποφεύγει τις περιοχές τις περιοχές που συνορεύουν με Κύπρο και Καστελόριζο,¹⁰⁵ εντασσόμενη στο πλαίσιο της κοινής περιφερειακής στρατηγικής των δύο κρατών, που αποσκοπεί:

- Πρώτον, στην αποτροπή τετελεσμένων που επιχείρησε να δημιουργήσει η Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο με το παράνομο μνημόνιο που υπέγραψε με την λιβυκή κυβέρνηση εθνικής συμφωνίας για την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών.
- Δεύτερον, στην αντιμετώπιση απειλών, όπως η τρομοκρατία, και επιθετικών ενεργειών που υπονομεύουν την σταθερότητα στην περιοχή.
- Τρίτον, στην ανάσχεση του τουρκικού δόγματος της «Γαλάζιας Πατρίδας», το οποίο, μεταξύ άλλων αμφισβητεί το δικαίωμα των νησιών σε υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ.
- Και τέταρτον, να αποτελέσει μια κοινή απάντηση στην τουρκική παραβατικότητα που εκδηλώνεται συστηματικά με την αποστολή σεισμογραφικών πλοίων σε θαλάσσιες περιοχές της Ανατολικής Μεσογείου παραβιάζοντας τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας, της Αιγύπτου καθώς και άλλων χωρών.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να μνημονευτεί ότι τα δύο συμβαλλόμενα μέρη δεν έχουν προβεί σε ολική συμφωνία οριοθέτησης για την μεταξύ τους ΑΟΖ, διότι παρά το γεγονός ότι και

¹⁰⁵ ΕΛΙΑΜΕΠ, 2020

οι δύο έχουν κοινές θέσεις στο θέμα της επήρειας¹⁰⁶ των νησιών στις θαλάσσιες ζώνες και επί της εφαρμογής της αρχής της μέσης γραμμής, στην πραγματικότητα, είναι εξαιρετικά δύσκολη η επίτευξη μιας τελικής συμφωνίας, εξαιτίας πολιτικών λόγων. Σημειωτέων, τμήμα της οριοθετήσεως περιλαμβάνει το νησιωτικό σύμπλεγμα της Μεγίστης (Καστελλόριζο), οπότε γίνεται εύκολα αντιληπτό πως η Αίγυπτος μέσω μιας τέτοιας συμφωνίας καλείται να πάρει θέση στην ελληνοτουρκική αντιπαράθεση ως προς την επήρεια του Καστελλόριζου. Εάν υπογράψει συμφωνία με την Ελλάδα που θα περιλαμβάνει την περιοχή από την Κρήτη έως το τριεθνές με την Κύπρο, θα αναγνωρίζει στο Καστελλόριζο και στα γύρω νησιά πλήρη επήρεια. Σε αυτή την περίπτωση, η Αίγυπτος δεν θα έχει θαλάσσια σύνορα με την Τουρκία¹⁰⁷. Εάν, αντιθέτως, επιλέξει να υπογράψει συμφωνία με την Τουρκία, θα αποδέχεται ότι η θαλάσσια περιοχή ανατολικά της Ρόδου και μέχρι το τριεθνές με την Κύπρο ανήκει στην Τουρκία, αποκόποντας την ελληνική υφαλοκρηπίδα από την κυπριακή ΑΟΖ.

¹⁰⁶ Η έννοια της “επήρειας” είναι όρος που έχει χρησιμοποιηθεί από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης σε υποθέσεις που ήχθησαν ενώπιον του για οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών. Συνεπώς λαμβάνεται νομικά υπόψη καθώς αποτελεί κατά το άρθρο 38 παρ. 1 περ. δ’ του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης επικουρική πηγή Διεθνούς Δικαίου.

¹⁰⁷ Είναι πάντως σημαντικό ότι η Αίγυπτος δεν φάνηκε διατεθειμένη να υπογράψει συμφωνία οριοθετήσεως με την Τουρκία ούτε την περίοδο 2011-13 που ο Ερντογάν είχε άριστες σχέσεις με την κυβέρνηση των Αδελφών Μουσουλμάνων. Ενδεικτικώς, τον Σεπτέμβριο του 2011 ο Ερντογάν έγινε δεκτός στο Κάιρο με τιμές ήρωα. Ακολούθως, προσπάθησε να εκμεταλλευθεί τη δημοτικότητα του ζητώντας από την Αίγυπτο να υπογράψει συμφωνία θαλάσσιας οριοθετήσεως. Οι πιέσεις που άσκησε παρέμειναν ατελέσφορες. Αντί της οριοθετήσεως, η Αίγυπτος υπέγραψε με την Τουρκία δύο, μάλλον αδιάφορα, μνημόνια συνεργασίας για ενεργειακά θέματα.

(Αυτή η σελίδα σκοπίμως αφέθηκε κενή.)

Επίλογος

Ανέκαθεν η Αίγυπτος, λόγω γεωγραφικής θέσης, διαδραμάτιζε έναν σημαντικό γεωπολιτικό και ενεργειακό ρόλο στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Με την συνθήκη του Camp David το 1978, η χώρα πέρασε σε μία φάση ανασυγκρότησης και σταδιακής ανάπτυξης, με ρηξικέλευθες αλλαγές πολιτικών αρχηγών. Επιπρόσθετα, προέβη σε δανεισμό από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο προκειμένου να χρηματοδοτήσει τους στρατηγικούς σχεδιασμούς της και να εδραιώσει την ισχύ της στην περιοχή. Αποτέλεσε και συνεχίζει να αποτελεί παράγοντα σταθερότητας με βαρύνοντα ρόλο και λόγο στα ζητήματα του αραβικού κόσμου.

Η Αίγυπτος γρήγορα αντιλήφθηκε ότι ο ορυκτός της πλούτος πλέον δεν περιοριζόταν μόνο στο πετρέλαιο, αλλά και στο φυσικό αέριο. Η εξέλιξη της σχετικής τεχνολογίας στον τομέα έρευνας και εξόρυξης, οδήγησε στη ανακάλυψη κοιτασμάτων στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, με σημαντικότερη αυτή του γιγαντιαίων διαστάσεων, κοιτάσματος ZOP. Η συγκεκριμένη ανακάλυψη προσέδωσε το επενδυτικό ενδιαφέρον τόσο της ίδιας της Αιγύπτου όσο και των μεγάλων πετρελαϊκών κολοσσών, που έσπευσαν να υπογράψουν συμφωνίες συνεκμετάλλευσης με το κυρίαρχο κράτος. Με βάση τα ανωτέρω, λοιπόν, η εξέλιξη της χώρας σε εξαγωγέα υδροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) μετέβαλλε σημαντικά τις γεωπολιτικές ισορροπίες της περιοχής, επιτυγχάνοντας παράλληλα τον απώτερο σκοπό της: να καταστεί ενεργειακός και διαμετακομιστικός κόμβος στην Ανατολική Μεσόγειο.

Ωστόσο, η ανακάλυψη του ενεργειακού πλούτου της περιοχής είχε και αρνητικό αντίκτυπο δημιουργώντας μία γεωπολιτική αβεβαιότητα στην λεκάνη της Μεσογείου. Μία αβεβαιότητα που προήλθε από την ποικιλομορφία των πολιτικών καταστάσεων και καθεστώτων των κρατών που διαβρέχονται από την Μεσόγειο και που αποθάρρυνε τις επενδύσεις. Οι εμπλεκόμενες χώρες έσπευσαν να αθετήσουν την μεταξύ τους άτυπη συμφωνία περί μη θεσπίσεως ΑΟΖ, με «πρωτοπόρο» την ίδια την Αίγυπτο, που το 2003 υπέγραψε με την Κύπρο την οριοθέτηση των μεταξύ τους θαλάσσιων ζωνών. Οι επόμενες διαπραγματεύσεις και συμφωνίες με έτερα κράτη, αντικατοπτρίζουν τα στρατηγικά συμφέροντα στην περιοχή, των οποίων η δυναμικότητα είναι πολύ έντονη και επηρεάζεται από τις εκάστοτε συνθήκες που επικρατούν, τις επενδυτικές κινήσεις εξωτερικών παραγόντων, δημιουργώντας ένα γεωπολιτικό περιβάλλον αυξημένης τρωτότητας.¹⁰⁸ Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι οι διαπραγματεύσεις για οριοθέτηση με την Ελλάδα ξεκίνησαν κατευθείαν μετά την συμφωνία

¹⁰⁸ Αναφερόμενη σε εξωτερικούς παράγοντες εννοείται η χρηματοδότηση από κράτη, οργανισμούς ή εταιρείες υδρογονανθράκων που δεν ανήκουν στο σύμπλεγμα των κρατών της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου.

Αιγύπτου – Κύπρου, τα συμφέροντα των δύο πλευρών όμως, εκείνης της χρονικής περιόδου δεν συνέβαλλαν ώστε να καταλήξουν πιο νωρίς σε συμφωνία, παρά μόνο όταν υπεγράφη το Μνημόνιο Συνεργασίας Λιβύης - Τουρκίας. Ιδιαίτερη σημασία στη συμφωνία Μερικής Οριοθέτησης ΑΟΖ Αιγύπτου - Ελλάδας πρέπει να δοθεί στο γεγονός ότι έχει θεσπιστεί με βάση το Δίκαιο τη Θαλάσσης (UNCLOS) και επιπροσθέτως ότι αφήνει περιθώριο για μελλοντικές διαπραγματεύσεις ως προς τα υπόλοιπα, μη συμφωνηθέντα όρια της ΑΟΖ.

Άλλες δύο συνιστώσες της αιγυπτιακής πολιτικής για την ελάττωση της τρωτότητας της ασφάλειας στην ανατολική Μεσόγειο, αποτελούν πρώτον οι τριμερείς συνεργασίες και δεύτερον το East Med Gas Forum,¹⁰⁹ το οποίο η Αίγυπτος χρησιμοποιεί ως μέσο για την προώθηση του πολυμερούς διαλόγου και την ανάπτυξη των σχέσεων μεταξύ των χωρών της περιοχής. Το εν λόγω Forum είναι ένας επίσημος (πλέον) θεσμός, που έχει ως σκοπό έναν διαρθρωμένο και συστηματικό πολιτικό διάλογο για το φυσικό αέριο που θα οδηγήσει στην ανάπτυξη μιας βιώσιμης περιφερειακής αγοράς φυσικού αερίου, συμβάλλοντας στην ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας και στην σταθερότητα της περιοχής.

Μελλοντικά, άλλοι παράγοντες που ενδέχεται να επηρεάσουν την οικονομική ευημερία της Αιγύπτου είναι είτε μια εμφύλια σύγκρουση στην Λιβύη, θρησκευτικο-πολιτικής μορφής μεταξύ μουσουλμάνων και αλλόθρησκων, είτε μία αποσταθεροποίηση του αιγυπτιακού καθεστώτος «εκ των έσω»¹¹⁰, είτε μία σύγκρουση Αιγύπτου - Τουρκίας κ.α. Εκ του μέχρι σήμερα αποτελέσματος γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι όλα τα προαναφερθέντα ενδεχόμενα, έχουν διαχειριστεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο από την ακολουθούμενη πολιτική του Προέδρου αλ-Σίσι.

Ολοκληρώνοντας σε αυτό το σημείο, αξίζει να αναφερθεί ότι η μεταφορά μέσω αγωγών του Φυσικού Αερίου στις διεθνείς αγορές γίνεται ιδιαίτερα δύσκολη, λόγω μεγάλου κόστους. Το γεγονός αυτό στοιχειοθετείται, στην δημοσιευθείσα το 2021, έκθεση του Διεθνούς Οργανισμού για την Ενέργεια και το Φυσικό Αέριο, όπου αναφέρεται πως θα περάσουν χρόνια για να επανακάμψει η παγκόσμια αγορά φυσικού αερίου με συνεχή παραγωγή και προσφορά, ακόμη και μετά την παρέλευση της πανδημίας του COVID-19.

¹⁰⁹ Υπενθυμίζεται ότι σε αυτό το forum οι ΗΠΑ έχουν την θέση του Παρατηρητή.

¹¹⁰ Με τον όρο «εκ των έσω» νοείται η εργαλειοποίηση των Αδελφών Μουσουλμάνων από την Τουρκία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. Ελληνόγλωσση

◆ Βιβλιογραφία

Γεννηματάς, Π. (2009). *Ενέργεια και πολιτική στη ΝΑ Ευρώπη και στον κόσμο*, εκδόσεις Πεδίο, Αθήνα

Γιασεμής, Α. (2012). *Χωρικός προσδιορισμός θαλάσσιων ζωνών οικονομικής εκμετάλλευσης της Κύπρου*. Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο

Ελληνική Εταιρεία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, (2005). *Η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας-Εφαρμογές και Εξελίξεις είκοσι χρόνια από την υπογραφή της*. Επιμέλεια: Στέλιος Περράκης, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή

Ιωάννου Κ. Στρατή, Α. (2000). *Δίκαιο της Θάλασσας*. Β' έκδοση, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή

Καρακωστανόγλου, Β. (2001). *Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη στο Νέο Δίκαιο της Θάλασσας*. Σακκούλας, Αθήνα/Θεσσαλονίκη

Κλάψης, Α. (2019). *Ειδικά Θέματα Διπλωματίας και Διεθνούς Οργάνωσης*. Εκδόσεις Παπαζήση

Κουλούρη, Μ. (1976). *Το Διεθνές Δίκαιον της Υφαλοκρηπίδος και αι Τάσεις του Δικαίου της Θαλάσσης*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1976

Μπαμπανάσης Σ., Πλατιάς Α., Σεϊμένης Ι. , (7 Ιουνίου 2018). *Οι Γεωστρατηγικές Αλλαγές στη Μεσόγειο και οι Επιπτώσεις τους*. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Παπαδημητρίου, Γ. (1975). *Η Διαφορά για την Υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου και το Κυπριακό Πρόβλημα*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα

Ρούκουνα, Ε. (2006). *Διεθνές Δίκαιο*. Τεύχος Δεύτερο, Δεύτερη Έκδοση, εκδ. Αντώνη Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή

Σιούσιουρας, Π. Δαλακλής, Δ. (2014). *Παγκόσμια γεωγραφία : Ο κομβικός ρόλος της Μεσογείου για την ενέργεια, τις μεταφορές και το θαλάσσιο περιβάλλον*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα

Τσακίρης, Θ. (2018), *Ενεργειακή ασφάλεια και διεθνής πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Φαραντούρης, Ν. (2012). *Ενέργεια, Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Χάρη, Γ. Τζήμητρα, (1997). *Η υφαλοκρηπίδα των νησιών στη διεθνή νομολογία*. Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή

Tietenberg, T. (2010). *Οικονομική περιβάλλοντος και φυσικών πόρων*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα

◆ Policy Papers

ΕΛΙΑΜΕΠ, (Οκτώβριος, 2020). *Διευθετώντας τις Διαφορές επί των ΑΟΖ της Ανατολικής Μεσογείου*. Παγκόσμιο κέντρο Ενέργειας, Atlantic Council, Policy Brief 134/2020. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2020/10/Policy-brief-134-EL-translation.pdf> [Τελευταία ενημέρωση 19 Δεκ 21]

Πρεσβεία της Ελλάδος, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, (Ιανουάριος, 2020). Στοιχεία του Αιγυπτιακού Κλάδου Ενέργειας, Προοπτικές Δραστηριοποίησης για Ελληνικές Επιχειρήσεις, Γραφείο Ο.Ε.Υ. Καΐρου, Κάιρο, διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: [https://agora.mfa.gr/infofiles/%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%99%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%91%20%CE%A4%CE%9F%CE%A5%20%CE%91%CE%99%CE%93%CE%A5%CE%A0%CE%A4%CE%99%CE%91%CE%9A%CE%9F%CE%A5%20%20%CE%9A%CE%9B%CE%91%CE%94%CE%9F%CE%A5%20%CE%95%CE%9D%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%95%CE%99%CE%91%CE%A3%20\(2020\)%20eg.pdf](https://agora.mfa.gr/infofiles/%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%99%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%91%20%CE%A4%CE%9F%CE%A5%20%CE%91%CE%99%CE%93%CE%A5%CE%A0%CE%A4%CE%99%CE%91%CE%9A%CE%9F%CE%A5%20%20%CE%9A%CE%9B%CE%91%CE%94%CE%9F%CE%A5%20%CE%95%CE%9D%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%95%CE%99%CE%91%CE%A3%20(2020)%20eg.pdf) [Τελευταία επίσκεψη στις 19 Δεκ. 21]

Πρεσβεία της Ελλάδος στην Κύπρο, 14 Μαρτίου 2015, Δέλτιο Οικονομικής και Επιχειρηματικής Επικαιρότητας. Σελ. 4. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.ebeth.gr/userdata/modules/Pages/2/3/23684/ENHM.%20DELTIΟ%204-2015%20%ce%9a%cf%8d%cf%80%cf%81%ce%bf%cf%82.pdf> [Τελευταία επίσκεψη 18 Δεκ 2021]

Πρεσβεία της Ελλάδος στο Κάιρο Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2021. Αίγυπτος, Οικονομικές & Επιχειρηματικές Ειδήσεις. Διαθέσιμο από: http://www.pcci.gr/everimages/EmpNL0528_2021_F19198.pdf [Τελευταία επίσκεψη στις 13 Δεκ. 21]

Πρεσβεία του Τελ Αβίβ. 29 Ιανουαρίου 2021. Έγκριση Καταστατικού East Med Gas Forum. Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων. Τεύχος 12ο. Διαθέσιμο από: http://www.sate.gr/nea/TelAviv_05022021.pdf [Τελευταία επίσκεψη στις 22 Δεκ. 2021]

◆ Ερευνητικές εργασίες

Πίτατζης, Α. (Μάρτιος 2017), Ενεργειακή και γεωπολιτική πραγματικότητα στη Νοτιο ανατολική Μεσόγειο.pdf ΚΕΔΙΣΑ. Ερευνητική Εργασία Νο 6. [τελευταία επίσκεψη στις 19 Δεκ 21]

◆ Άρθρα στο Διαδίκτυο

DW, Πόλεμος για οικονομικές ζώνες στη Μεσόγειο; Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.dw.com/el/%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B5%CE%BC%CE%BF%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B6%CF%8E%CE%BD%CE%B5%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CE%BC%CE%B5%CF%83%CF%8C%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CE%BF/a-54507886> [Τελευταία επίσκεψη 20 Δεκ 21]

Ε.Ε. Δεκέμβριος 1982. Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας. Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 179 της 23/06/1998 σ. 0003 – 0134. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:21998A0623\(01\)&from=PT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:21998A0623(01)&from=PT) [Τελευταία επίσκεψη στις 18 Δεκ 21]

EPT. 19 Οκτωβρίου 2021. Τριμερής Ελλάδας – Κύπρου – Αιγύπτου: Δύο ακόμη μνημόνια συνεργασίας — Ηχηρό μήνυμα προς Τουρκία. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/politiki/live-oi-diloseis-k-mitsotaki-n-anastasiadi-al-sisi-gia-ti-synergasia-elladas-kyproy-aigyptoy/> [Τελευταία επίσκεψη στις 23 Δεκ. 21]

ΕΘΝΟΣ, Οκτώβριος 2021. Τριμερής Ελλάδας - Αιγύπτου - Κύπρου: Τα μηνύματα σε Τουρκία. Διαθέσιμο από: [https://www.ethnos.gr/Politics/article/178963/trimerhselladasaigyptoykyproytamhnymatasetoyr-kia](https://www.ethnos.gr/Politics/article/178963/trimerhselladasaigyptoykyproytamhnymatasetoyr-<u>kia</u) [Τελευταία επίσκεψη 16 Δεκ. 21]

ENERGIA.gr (9 Ιουνίου 2016). Αίγυπτος: Νέα Σημαντική Ανακάλυψη Φυσικού Αερίου στο Δέλτα του Νείλου Ανακοίνωσε η BP. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <<https://www.energia.gr/article/105914/aigyptos-nea-shmantikh-anakalypsh-fysikoy-aerioy-sto-delta-toy-neiloy-anakoinoise-h-bp>> [Τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ. 21]

Ηλιάδη, Κ., 2019. Η Γεωγραφία του Φυσικού Αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο. Energy Press. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <<https://energypress.gr/news/i-geografia-toy-fysikoy-aerioy-stin-anatoliki-mesogeio>> [Τελευταία ενημέρωση στις 15 Δεκ 21]

Η Καθημερινή, 18 Μαΐου 2021. *Η Αίγυπτος προχωρεί στην εκμετάλλευση υδρογονανθράκων στη Μεσόγειο.* Διεθνής Οικονομία. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.kathimerini.gr/economy/international/561268693/i-aigyptos-prochorei-stin-ekmetalleysi-ydrogonanthrakon-sti-mesogeio/> [Τελευταία επίσκεψη στις 23 Δεκ. 21]

Η Καθημερινή, 13 Μαΐου 2021. *ΔΝΤ: Η Αίγυπτος γίνεται μία από τις Ταχύτερα Αναπτυσσόμενες Οικονομίες.* Διαθέσιμο από: <https://www.kathimerini.gr/economy/561368404/dnt-i-aigyptos-ginetai-mia-apo-tis-tachytera-> [Τελευταία επίσκεψη στις 13 Δεκ. 21]

Κολώνας, Χ. (13 Ιανουαρίου 2020). *Αναβαθμίζεται σε Διακρατικό Οργανισμό το East Med Gas Forum.* Energy Press. Διαθέσιμο από: <https://energypress.gr/news/h-kolonas-anavathmizetai-se-diakratiko-organismo-east-med-gas-forum> [Τελευταία επίσκεψη στις 13 Δεκεμβρίου 2021]

Μανδαλίδης, Γ. (Φεβρουάριος 2021). *Ισραήλ και Αίγυπτος Διευρύνουν η Συνεργασία τους στην Ανατολική Μεσόγειο.* CNN Greece. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.cnn.gr/kosmos/story/255421/israil-kai-aigyptos-dieyrynoyn-ti-synergasia-toys-stin-anatoliki-mesogeio> [Τελευταία επίσκεψη στις 16 Δεκ. 21]

Ναυτικά Χρονικά, 2020. *Αίγυπτος-Μεταξέλιξη σε ενεργειακό κόμβο.* Διαθέσιμο από: <https://www.naftikachronika.gr/2020/07/31/aigyptos-metaxelixa-se-energeiako-komvo/> [Τελευταία επίσκεψη 13 Δεκ. 21]

Νέδος, Β. Οκτώβριος 2021. *Ενέργεια: Τα σχέδια για το αέριο και η Ε.Ε.* Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ. Διαθέσιμο από: <https://www.kathimerini.gr/politics/561549442/energeia-ta-schedia-gia-to-aerio-kai-i-e-e/> [Τελευταία επίσκεψη στις 16 Δεκ. 21]

Σαδανάς, Γ. Οκτώβριος 2021. *Τριμερής Ελλάδα-Κύπρου-Αιγύπτου: Το «project» που αλλάζει τα ενεργειακά δεδομένα στην Ευρώπη.* ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ. Διαθέσιμο από: <https://www.protothema.gr/politics/article/1172962/trimeris-elladas-kyprou-aiguptou-to-project-pou-allazei-ta-energeiaka-dedomena-stin-europi/> [Τελευταία επίσκεψη στις 16 Δεκ. 21]

Συρίγος, Α. Δεκέμβριος 2015. *Η Θάλασσα Οριοθέτηση με την Αίγυπτο.* Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.kathimerini.gr/politics/842127/i-thalassia-oriothetisi-me-tin-aigypto/> [Τελευταία επίσκεψη στις 18 Δεκ. 21]

Σχοινάς, Δ. Οκτώβριος 2021. *Η Ειρήνη του Κάμπ Ντέιβιντ και τα Αποτελέσματά της στις σχέσεις Ισραήλ-Αιγύπτου.* Όμιλος Διεθνών & Ευρωπαϊκών Θεμάτων - ΟΔΕΘ. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://odeth.eu/%CE%B7-%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%AE%CE%BD%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CE%AC%CE%BC%CF%80-%CE%BD%CF%84%CE%AD%CE%B9%CE%B2%CE%B9%CE%BD%CF%84-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%84%CE%B5/> [Τελευταία επίσκεψη 20 Δεκ. 21]

Το Βήμα, Νοέμβριος 2014. *Συνάντηση Ελλάδας–Κύπρου–Αιγύπτου για ενεργειακή συνεργασία*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.tovima.gr/2014/11/25/politics/synantisi-elladas-kyproy-aigyptoy-gia-energeiaki-synergasia/> [Τελευταία επίσκεψη στις 16 Δεκ 21]

◆ Πηγές από το διαδίκτυο / Επίσημα κείμενα

Γενικό Επιτελείο Στρατού. Δεκέμβριος 1982. Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <http://www.army.gr/el/organosi/stoiheia-organosis-genikoy-epiteleiou-stratoy/klados/a2-dieythynsi-pliroforion-asfaleias-4> [Τελευταία επίσκεψη στις 18 Δεκ. 21]

ΔΕΠΑ. *Διεθνείς Υποδομές - Διασυνδεδετήριος Αγωγός Eastern Mediterranean Pipeline (EastMed)*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.depa.gr/diethnis-ypodomes/> [Τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ 21]

Ελληνική Δημοκρατία, Πρωθυπουργός Οκτώβριος 2021. *9η Τριμερής Σύνοδος Κορυφής Ελλάδος-Κύπρου-Αιγύπτου | Κοινή Διακήρυξη*. Διαθέσιμο στην επίσημη ιστοσελίδα: <https://primeminister.gr/2021/10/19/27737> [Τελευταία επίσκεψη 18 Δεκ. 21]

Νόμος 4717/2020 - ΦΕΚ 164/Α/28-8-2020 <https://www.e-nomothesia.gr/diethneis-sunthekes/nomos-4717-2020-rhek-164a-28-8-2020.html>

Υπουργείο Εξωτερικών, Οκτώβριος 2016. *Final Declaration The Trilateral Summit of Egypt, Greece and Cyprus (Cairo, 11 October 2016)*. Διαθέσιμο από την επίσημη ιστοσελίδα: <https://www.mfa.gr/en/current-affairs/statements-speeches/final-declaration-the-trilateral-summit-of-egypt-greece-and-cyprus-cairo-11-october-2016.html> [Τελευταία επίσκεψη στις 16 Δεκ 21]

Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας. 14 Ιανουαρίου 2019. *Υιοθέτηση της κοινής διακήρυξης του «Φόρουμ για το Φυσικό Αέριο στην Ανατολική Μεσόγειο»*. Διαθέσιμο από: <https://government.gov.gr/iiothetisi-tis-kinis-diakirixis-tou-foroum-gia-to-fisiko-aerio-stin-anatoliki-mesogio/> [Τελευταία επίσκεψη στις 13 Δεκεμβρίου 2021]

Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας. *Φόρουμ Φυσικού Αερίου της ανατολικής Μεσογείου («East Mediterranean Gas Forum – EMGF»)*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://ypen.gov.gr/forum-fysikou-aeriou-tis-anatolikis-mesogeiou-east-mediterranean-gas-forum-emgf/> [Τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ 21]

Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας, *Τριμερείς συνεργασίες Ελλάδας με Κύπρο-Ισραήλ και Κύπρο-Αίγυπτο στον τομέα του Περιβάλλοντος*. Διαθέσιμο από την επίσημη ιστοσελίδα: <https://ypen.gov.gr/trimereis-synergasies-elladas-me-kypro-israil-kai-kypro-aigypto-ston-tomea-tou-perivallontos/> [Τελευταία επίσκεψη στις 16 Δεκ. 21]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2003. *Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την ανάπτυξη ενεργειακής πολιτικής για τη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση, τις γειτονικές χώρες και τις χώρες εταίρους*. [52003DC0262]. Διαθέσιμο από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52003DC0262&from=IT> [Τελευταία επίσκεψη στις 21 Δεκ. 21]

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, (31 Αυγούστου 2015). *Ενεργειακή ασφάλεια στην Ανατολική Μεσόγειο*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2015-012271_EL.html [Τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ 21]

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, (Δεκέμβριο 2019). *Μνημόνιο συνεργασίας Τουρκίας Λιβύης για τα θαλάσσια σύνορα*. Κοινοβουλευτικές ερωτήσεις. P-004285/2019. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-9-2019-004285_EL.html [Τελευταία επίσκεψη στις 18 Δεκ. 21]

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2018. *Συμβούλιο Σύνδεσης ΕΕ-Αιγύπτου, 20 Δεκεμβρίου 2018*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.consilium.europa.eu/el/meetings/international-ministerial-meetings/2018/12/20/#> [Τελευταία επίσκεψη στις 15 Δεκ 21]

B. Ξενόγλωσση

◆ Βιβλιογραφία

Abdel, M. Younes, A. (2015). *Natural Gas Geochemistry in the Offshore Nile Delta, Egypt*. DOI: 10.5772/60575

Charney, J.I. Lewis, M. (1993) *Alexander, International Maritime Boundaries*. Vol I, II, The American Society of International Law, Dordrecht, Boston - London: Martinus Nijhoff Publishers

Churchill, R.R. Lowe, A.V. (1988). *The Law of the Sea*. 2 nd ed. Manchester: Manchester University Press

Giamouridis, A. Palaiogiannis, S. (2011). *Security of Gas Supply in South Eastern Europe: Potential Contribution of Planned Pipelines, LNG and Storage*, Oxford Institute for Energy Studies, Oxford

Grigoriadis, I. N. (2014). *Energy Discoveries in the Eastern Mediterranean: Conflict or Cooperation?* Middle East Policy, Vol.21

Herranz, A. (October 2019). *Energy Policy and EU Politics*.

Katiri, El. L. (2014). *Regionalizing East Mediterranean Gas: Energy Security, Stability, and the U.S. Role*, Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press

Lekka A., Kuriazes N. (2013). *Energy and war i the 21st Century*.pdf. [Τελευταία επίσκεψη 19 Δεκ 21]

Shwadran, Benjamin (1973). *The Middle East, Oil, and the Great Powers*. Israel Universities Press. ISBN 978-0-470-79000-7.

Vicuna, F.O. (1989). *The Exclusive Economic Zone: Regime and Legal Nature under International Law*. Cambridge University Press

UNCLOS III, Part V: *Exclusive Economic Zone*, Article 56. UNCLOS III, Part VIII, Article 121: *Regime of Islands*. US Appoints Energy Officer to Nicosia Embassy to cover the region», Cyprus Mail, 9/2/2012

◆ Policy Papers

EGAS, *Annual Report, Sustainable Energy Leap, 2018-2019*.

Giannakopoulos, A. (2016). *Energy Cooperation and Security in the Eastern Mediterranean: A Seismic Shift. Towards Peace or Conflict? Tel- Aviv: The S. Daniel Abraham Center for International and Regional Studies, Research Paper*

Karagianni, M. (2021). *Egypt and the East- Med gas reserves*.pdf. The Jean Monnet Papers on Political Economy. The University of Peloponnesse. [Τελευταία επίσκεψη 19 Δεκ. 21]

Karagianni, M. (July 2021). *Energy: Factor of Stability or Conflict in the Eastern Mediterranean?. ELIAMEP. Policy Paper #77/2021 Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2021/07/Policy-paper-77-Marika-KARAGIANNI-1.pdf> [Τελευταία επίσκεψη στις 21 Δεκ. 21]*

United Nations Convention on the Law of the Sea. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf [Τελευταία επίσκεψη 18 Δεκ. 21]

◆ Άρθρα σε περιοδικά διαθέσιμα στο διαδίκτυο

Dimou, A. (2017). *Energy as an East Mediterranean Opportunity and Challenge. National Security and the Future*. Svezak 18, br. 1-2. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.nsf-journal.hr/online-issues/focus/id/1225> [Τελευταία επίσκεψη στις 23 Δεκ 21]

DW, *EastMed gas: Paving the way for a new geopolitical era?* διαθέσιμο σε <https://www.dw.com/en/eastmed-gas-paving-the-way-for-a-new-geopolitical-era/a-49330250> [τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ 21]

Energizing the Future. (4 September 2009). *Arab Gas Pipeline Primes Lebanon Branch*. BMI Industry Insights – Oil & Gas, Middle East & Africa. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://archive.ph/20130104192850/http://www.stroytransgaz.com/press-center/smi/bmi-industry-insights-/04092009#selection-109.0-109.39> [Τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ. 21]

Enterprise, 18 Oct 2018. *Friendlier terms on oil and gas production sharing agreements to take effect in 1Q2019*. Διαθέσιμο από: <https://enterprise.press/stories/2018/10/18/friendlier-terms-on-oil-and-gas-production-sharing-agreements-to-take-effect-in-1q2019/> [Τελευταία επίσκεψη 13 Δεκ. 2021]

Jehl, Douglas (30 April 1997). *Trying to revive a canal that is out of the loop*". The New York Times. [Τελευταία επίσκεψη στις 19 Δεκ. 21]

Natural Gas World, (4 September 2015). *ENIS's Mammoth Discovery and Egypt's Chance*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.naturalgasworld.com/eni-mammoth-discovery-and-egypts-chance-25297> [Τελευταία επίσκεψη στις 23 Δεκ. 21]

Pekic, S. (11 March 2021). *Eni completes agreement over the restart of Damietta LNG*. Offshore Energy. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.offshore-energy.biz/eni-completes-agreement-over-the-restart-of-damietta-lng/> [Τελευταία επίσκεψη στις 12 Δεκ. 21]

Refaat, T. (February 2021). *Egypt, Palestine Sign MoU to Develop Gas Field off Gaza Coast*. SADA Elbald English. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://see.news/egypt-palestine-sign-mou-to-develop-gas-field-off-gaza-coast/> [Τελευταία επίσκεψη στις 16 Δεκ 21]

Reuters, (28 April 2017). *"Swiss court tells Egyptian energy companies to compensate Israel"*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.reuters.com/article/us-israel-egypt-compensation/swiss-court-tells-egyptian-energy-companies-to-compensate-israel-idUSKBN17U2QC> [Τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ 21]

Reuters, (14 August 2019). *UPDATE 1-Rosneft says gas output at Zohr in Egypt surges to 11.3 bcm in H1*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από <https://www.reuters.com/article/rosneft-egypt-gas-idUKL8N25A3I4> [Τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ. 21]

Reuters, (17 September 2019). *UPDATE 1-Egypt's Baltim Southwest gas field starts production*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.reuters.com/article/egypt-gas-idUKL5N2682IQ> [Τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ 21]

Rigby, B. (11 May 2017). *"Egyptian companies lose major ICC energy dispute to Israel"*. African Law & Business. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://iclg.com/alb/7270-egyptian-companies-loses-major-icc-energy-dispute-to-israel> [Τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ. 21]

Sanders, 2012. *Egypt-Israel natural gas deal revoked for economic reasons* ". Los Angeles Times.

Strumpf, D. Whittaker, M. (29 January 2011). *Egypt unrest stokes oil, gold*". The Wall Street Journal. [Τελευταία επίσκεψη στις 19 Δεκ. 21]

Tagliapietra, S. Zachmann, G. & Bruegel, (30 November 2015). *Egypt: The catalyst for a new Eastern Mediterranean gas hub?* Forbes Daily News, Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.bruegel.org/2015/11/egypt-the-catalyst-for-a-new-eastern-mediterranean-gas-hub/> [Τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ 21]

The New York Times, (12 Δεκεμβρίου 1973). *Five Arab States Agree on Company For Sumed Pipeline*". Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από <https://www.nytimes.com/1973/12/12/archives/five-arab-states-agree-on-company-for-sumed-pipeline-five-arab.html> [Τελευταία επίσκεψη στις 12 Δεκεμβρίου 2021]

USGS, Science for a changing world. *Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Nile Delta Basin Province, Eastern Mediterranean*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <<https://pubs.usgs.gov/fs/2010/3027/pdf/FS10-3027.pdf>> [Τελευταία ενημέρωση στις 20 Δεκ. 21]

◆ Πηγές από το διαδίκτυο

Arab Fund for Economic and Social Development. *Arab Republic of Egypt. Natural Gas Pipeline (Al-Arish–Aqaba)*. Project Sheets. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://web.archive.org/web/20080405225434/http://www.arabfund.org/Project/proj427.htm> [Τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ. 21]

BP. *Atoll Phase I, Egypt*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.bp.com/en/global/corporate/investors/upstream-major-projects/major-projects-2018/atoll.html> [Τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ 21]

BP. *Egypt*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.bp.com/en/global/corporate/what-we-do/bp-worldwide/bp-in-egypt.html> [Τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ. 21]

BP. *BP starts gas production from the second stage of Egypt's West Nile Delta Development*. Διαθέσιμο από <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/news-and-insights/press-releases/bp-starts-gas-production-from-the-second-stage-of-egypts-west-nile-delta-development.pdf> [Τελευταία επίσκεψη στις 11 Δεκεμβρίου 2021]

Elliot, S. (22 Μαρτίου 2021). *First LNG cargo to Europe delivered from Egypt's Damietta LNG plant*. S&P Global. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/natural-gas/032221-first-lng-cargo-to-europe-delivered-from-egypts-damietta-lng-plant> [Τελευταία επίσκεψη στις 12 Δεκ. 21]

ENI. *New gas discovery in the Mediterranean Sea offshore Egypt*. Διαθέσιμο από: <https://www.eni.com/en-IT/media/press-release/2020/07/eni-new-gas-discovery-in-the-mediterranean-sea-offshore-egypt.html> [Τελευταία επίσκεψη στις 11 Δεκεμβρίου 2021]

ENI. *Nooros: onshore/offshore gas production in Egypt*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <<https://www.eni.com/en-IT/operations/egypt-nooros.html>> [Τελευταία πρόσβαση στις 9 Δεκεμβρίου 2021]

ENI. *Our Work in Egypt*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.eni.com/en-IT/search.html?question=egypt> [Τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ. 21]

ENI. *Research for the Energy Transition*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.eni.com/en-IT/home.html> [Τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ 21]

ENI. *Zohr: the giant offshore field in Egypt*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <<https://www.eni.com/en-IT/operations/egypt-zohr.html>> [Τελευταία ενημέρωση στις 10 Δεκεμβρίου 2021]

European Investment Bank, 2004. *Damietta LNG Plant*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.eib.org/en/projects/pipelines/all/20010169> [Τελευταία επίσκεψη στις 12 Δεκεμβρίου 2021]

GASREG. *Gas Regulatory Authority*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από <https://www.gasreg.org/eg/>, [Τελευταία επίσκεψη στις 13 Δεκ. 21]

General Assembly of United Nations. *President of the 74th session- Volkan Bozkir*. Επίσημη ιστοσελίδα: <https://www.un.org/pga/74/election-of-the-75th-president-of-the-general-assembly/volkan-bozkir/> [Τελευταία επίσκεψη 18 Δεκ. 21]

International Trade Administration. *Energy Resource Guide, Egypt – Oil & Gas*. 2021 Edition. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <<https://www.trade.gov/energy-resource-guide-egypt-oil-and-gas>> [Τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ 21]

NS Energy, *Egyptian LNG Project, Idku* Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <https://www.nsenegybusiness.com/projects/egyptian-lng-project-idku/> [Τελευταία επίσκεψη στις 12 Δεκεμβρίου 2021]

Permanent Mission of Turkey to the United Nations, 2013. *Verbales/2004/TurkunoDT/4739/N*. Αριθμός 2013/14136816/22273 Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/tur_note_re%20grc_12032013.pdf [Τελευταία επίσκεψη 18 Δεκ. 21]

U.S. Energy Information Administration – EIA. (24 May 2018) Διαθέσιμο στο διαδίκτυο από: <<https://www.eia.gov/international/analysis/country/EGY>> [Τελευταία επίσκεψη στις 20 Δεκ. 21]

WAFANA News Agency. Επίσημη ιστοσελίδα: <<https://english.wafana.ps/>>

(Αυτή η σελίδα σκοπίμως αφέθηκε κενή.)

Παράρτημα Α

Λίστα Γεωγραφικών Συντεταγμένων (WGS84)		Σημείο
Γεωγραφικό Πλάτος	Γεωγραφικό Μήκος	
33-53-05.00 N	027-59-02.00 E	A
33-41-56.41 N	027-30-42.47 E	B
33-35-24.09 N	026-49-34.27 E	C
33-30-26.24 N	026-27-35.54 E	D
33-24-56.14 N	026-00-00 E	E

